

Osnovna šola Rodica
Domžale, Kettejeva cesta 13

POGOVORI Z NEKDANJIMI UČENCI IN UČITELJI OSNOVNE ŠOLE V JARŠAH

Raziskovalna naloga s področja etnologije

Avtorici: Ana Lajovic in Taja Majdič, 9. razred

Mentorici: Vilma Vrtačnik Merčun in Sabina Burkeljca

Domžale, marec 2017

VSEBINA

	<i>Str:</i>
Povzetek	3
Zahvala	3
1 Uvod	4
1.1 Opredelitev problema – raziskovalno vprašanje	4
1.2 Metode dela	4
1.3 Hipoteze	4
1.4 Nekaj splošnih dejstev o šolstvu po drugi svetovni vojni	7
1.5 Nekaj pomembnih dogodkov iz zgodovine jarške šole	8
1.6 Prazniki in praznovanja v kroniki jarške šole	8
2 Spoznajmo jarško šolo danes	11
2.1 Zunanost šole	11
2.2 Klet jarške šole	12
2.3 Pritličje jarške šole	13
2.4 Prvo nadstropje jarške šole	15
2.5 Drugo nadstropje jarške šole	17
3 Pogovori z nekdanjimi jarškimi učitelji in učenci	19
3.1 Osnovni podatki o intervjuvancih	19
3.2 Urejenost šole v času vašega bivanja v jarški šoli	24
3.3 Razredi, učenci in učitelji v jarški šoli	32
3.4 Predmetnik, pouk in šolski pripomočki	35
3.5 Šolska malica v jarški šoli	37
3.6 Šolski izleti v jarški šoli	38
3.7 Interesne dejavnosti v jarški šoli	38
3.8 Proslave in druge prireditve v jarški šoli	39
3.9 Vloga jarške šole za kraj, druga mnenja in spomini	44
3.10 Druge zgodbe	46
4 Sklepne ugotovitve in preverjanje hipotez	47
5 Zaključek	53
6 Literatura in viri	53

Slika na naslovnici: Jarška šola ob najinem ogledu 21. decembra 2016.

POVZETEK

Najino raziskovalno nalogo posvečava 110-letnici šole v Jaršah. Cilj raziskovanja je bil izvedeti čim več o dogajanju na jarški šoli, predvsem o tistem, kar se ne da izvedeti iz šolske kronike in drugih pisnih virov. Jarško šolo sva si najprej dobro ogledali, saj notranjosti prej nisva poznali. Slikovno gradivo s tega ogleda predstavlja v enem od prvih poglavij. Potem sva sestavili obsežen vprašalnik za intervjuje in opravili pogovore z devetimi sogovorniki, nekdanjimi učitelji, učenci in stanovalci v jarški šoli. Pogovarjali sva se o zunanosti in notranosti jarške šole v obdobju, ko so vanjo zahajali, o učiteljih in poteku pouka ter učnih pripomočkah, o organiziranosti šolske malice in šolskih izletih, o interesnih dejavnosti na šoli ter o proslavah in drugih prireditvah. Ugotovili sva, da se je organiziranost nekoliko spreminjala glede na to, v katerem obdobju so najini sogovorniki obiskovali jarško šolo. Do leta 1963, ko je bila jarška šola samostojna štiriletna osnovna šola, se je bolj povezovala s krajem in z delavci tovarne Induplati, npr. pri proslavah. Kasneje, ko je bila podružnična šola I. osnovne šole Domžale, pa so se glavne proslave odvijale na matični šoli. Po letu 1972, ko je postala del nove Osnovne šole Josip Broz Tito, danes Osnovne šole Rodica, pa so se proslave odvijale v glavni šolski stavbi na Kettejevi cesti 13. Sogovorniki se z nostalgijo spominjajo obdobja, ki so ga preživeli v jarški šoli. Bili so to drugačni časi, ko so bili ljudje bolj skromni in bolj medsebojno povezani, časi, ki so z današnje perspektive vedno bolj zanimivi. Za naju je bilo marsikdaj presenetljivega, npr. črpanje vode iz vodnjaka, makadamske ceste, vožnja z vozom na končni izlet, skupna stranišča za dečke in deklice, delovne halje, pisanje s peresi, žigi čebelice, pošiljanje v kot, sprejem v pionirje, hoja v krogu med odmori in še veliko drugega.

ZAHVALA

Najprej se morava zahvaliti vsem najinim sogovornikom, saj brez njih najine raziskovalne naloge ne bi bilo. Zahvaljujeva se nekdanjim učiteljicam jarške šole: Minki Benko, Pavli Ježek in Bredi Podbevšek; nekdanjim učencem: Slavku Cotmanu, Antonu Košenini in Janezu Pirnatu ter Bredi in Dušanu Flajsu, ki sta nekaj časa stanovala v jarški šoli. Hvala vsem, da so si vzeli čas, da so odgovarjali na najina številna vprašanja, in hvala za slikovno gradivo in druge dokumente, ki so nam jih posodili. Zahvaljujeva se našemu hišniku Martinu Cerarju, da nama je razkazal jarško šolo od kleti do najvišjega nadstropja, pa tudi za posredovane načrte te stavbe. Posebej se zahvaljujeva najini mentorici Vilmi Vrtačnik Merčun, ki naju je vodila skozi celotno raziskovanje. Hvala tudi somentorici Sabini Burkeljca za strokovni in lektorski pregled raziskovalne naloge.

1 UVOD

V letošnjem šolskem letu smo se na naši šoli spominjali 110-letnice ustanovitve osnovne šole v Jaršah. 56 let, do leta 1962, je bila jarška šola samostojna osnovna šola. Potem je bila deset let podružnična šola I. osnovne šole Domžale, od leta 1972 dalje pa je del nove osemletne, kasneje devetletne šole, ki se danes imenuje Osnovna šola Rodica. Danes so v njej B oddelki učencev od 1. do 5. razreda naše šole. V spomin na omenjeno 110-letnico sva izbrali najino letošnjo raziskovalno tematiko.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA – RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Cilj najine raziskovalne naloge je bil izvedeti čim več o dogajanju v jarški šoli po drugi svetovni vojni, izvedeti to, kar se ne da razbrati iz šolske kronike in drugih pisnih virov. Z nekdanjimi učenci in učitelji jarške šole sva se želeli pogovoriti o naslednjih temah: urejenosti šole, učencih in učiteljih, proslavah in izletih, tekmovanjih, šolskih oblačilih, šolskih pripomočkih, poteku pouka in drugih šolskih dejavnostih ter šolski malici. Poseben poudarek pa sva namenili praznikom in šolskim proslavam. Vprašanja, ki sva jih na začetku sestavili, predstavlja skupaj z najinimi hipotezami.

1.2 METODE DE LA

Najprej sva naredili delovni načrt, nato sva se spoznali z zgodovino šolstva v obdobju po drugi svetovni vojni in napisali teoretični del raziskovalne naloge. Sestavili sva podroben vprašalnik za pogovore z nekdanjimi jarškimi učenci in učitelji ter se odpravili na teren. Vsak teden sva opravili po en intervju, vmes pa nama je hišnik razkazal jarško šolo, ki jo prej nisva poznali, saj nisva iz B oddelka. Pogovarjali sva se z devetimi sogovorniki, kar nama je vzelo več kot dva meseca časa. Sledilo je urejanje besedila in pisanje zaključkov ter preverjanje hipotez.

1.3 HIPOTEZE

Pred raziskovanjem sva predvidevali naslednje:

UREJENOST ŠOLE

Kako so bili urejeni razredi, hodniki, stopnišča in stranišča? Ali je bila šola okrašena z raznimi slikami, rožami ipd.?

Verjetno so imeli dolge klopi za približno sedem učencev, ki so bile postavljene po sredini razreda. Spredaj so imeli črno ali zeleno tablo. Peč je stala v enem izmed kotov. Zadaj ob stenah je stala visoka omara. V vsakem razredu je bila verjetno Titova slika. Do napeljave vodovoda je bilo stranišče na štrbunk, verjetno zunaj za drvarnico. Tudi na hodniku ali na stopnišču je bila verjetno kakšna Titova slika. Okrasitev je bila skromna. Predvidevava, da so učitelji na okenskih policah svojih stanovanj imeli tudi rože.

Ali je bilo zadosti svetlo v razredih, na straniščih in hodnikih? Ali so imeli zavese?

V vsakem prostoru je bila vsaj ena električna žarnica. Svetlobe je bilo zadosti zaradi velikega števila oken. Ponoči pa je bilo precej temačno, vendar takrat ni bilo pouka. Kakor je razvidno iz starih slik, so bile zavese tanke, bele.

Ali so bili kdaj v stanovanjih učiteljev?

Verjetno otroci niso imeli vstopa v stanovanja učiteljev.

Kdo je skrbel za čiščenje in urejenost šole? Ali je bila šola ogrevana in na kakšen način? Kdo je skrbel za to?

Verjetno so imeli za čiščenje zaposleno gospodinjo oz. čistilko, ki je pred poukom zakurila peči. Vsaka učilnica je imela svojo peč, prav tako tudi stanovanja učiteljev. Dežurni učenci so jim pomagali tako, da so prinesli drva v učilnice. Drva so shranjevali v lesenih zabojih.

Kako je bilo z vodo? Kje so bile pipe, če je že bil vodovod, oziroma kje so vodo hranili, če so jo načrpali v šolskem vodnjaku?

Pred napeljavo vodovoda v 60-ih letih so vodo načrpali v šolskem vodnjaku in jo v vedrih nosili v vsak razred, da so jo imeli za pitje in za umivanje rok. Ko so napeljali vodovod, so bile pipe verjetno v vsakem nadstropju, kjer so uredili tudi stranišča.

Ali so še imeli šolski vrt? Kje je bil, kaj so tam gojili in kdo je skrbel zanj?

Pred vojno so imeli velik šolski vrt za učence, po vojni pa so imeli vrt samo še učitelji za samooskrbo. Bil je na južni strani šole. Na njem so gojili zelenjavo, cvetje in sadna drevesa.

ŠOLSKA MALICA

Ali je bila v šoli organizirana šolska malica? Če je bila, kdo je skrbel za to?

Do leta 1954 niso imeli organizirane malice, ampak so jo učenci nosili od doma. Ker ni bilo v šoli kuhinje, je malico pripravljala sosedka. Reditelji so hodili ponjo z vozičkom.

Kaj so imeli za malico in ob kateri uri (kdaj je bil začetek in konec pouka ter kdaj malica)?

Od doma so nosili jabolka in kruh. Pitno vodo so dobili v šoli. Ko je bila organizirana šolska malica, so imeli najpogosteje kruh in marmelado ter čaj ali belo kavo.

RAZREDI, UČENCI IN UČITELJI

Koliko učencev je bilo v razredu? Ali so bila dekleta pomešana s fanti?

Število učencev se med leti razlikuje. Najmanj jih je bilo 17, največ pa 30. Dekleta in fantje so bili v razredu pomešani.

Kako so se razumeli med seboj? Ali so boljši pomagali slabšim?

Odnosi so bili boljši kot danes. Boljši učenci so slabšim pomagali samo, ko so imeli dovolj časa, izven šole pa jim niso pomagali.

Ali so se obleke učencev in učiteljev kaj razlikovale od današnjih?

Učenci so nosili skromna oblačila, dekleta predpasnike, fantje pa hlače z naramnicami. Učitelji so bili oblečeni urejeno. Moški so imeli hlače, suknjič in srajco. Ženske pa kostime.

Kakšni so bili odnosi med učitelji in učenci? Kako so učitelji reagirali, če je kdo motil pouk, če je kdo nagajal sošolcem?

Učitelji so bili strožji, kot so danes, saj so jih pogosto tudi kaznovali za grdo vedenje (poslali so jih iz učilnice, zaprti so bili po pouku, dali so jim dodatno domačo nalogo). Učenci so bili do učiteljev večinoma spoštljivi.

PREDMETNIK, ŠOLSKI PRIPOMOČKI, POUK IN UČNI USPEH

Katere predmete so imeli najraje? Kateri so bili najtežji in zakaj?

Najraje so imeli petje, risanje in telesno vzgojo. Učencem je bilo najtežje branje in učenje poštevanke.

Kje so imeli telesno vzgojo in kaj so počeli? Kaj je bilo v tistem času na mestu Rakobove domačije (ki je zgorela med drugo svetovno vojno), kjer je danes asfaltirano igrišče?

V toplejšem delu leta so imeli telesno vzgojo na prostem in sicer na obrežju Kamniške Bistrice. Delali so vaje, se sprehajali, tekli, včasih so se igrali igre z žogo. V zimskem času so umaknili mize in izvajali telesne vaje v razredu. Na mestu Rakobove domačije je bila podrtija, vse je bilo zaraščeno.

Katere pripomočke za pouk je imela šola in katere učenci?

Šola je imela zemljevide in razne poučne plakate. Učenci so v torbah imeli zvezke, učbenike in pisala (tudi peresa).

Kako je potekal pouk? Kako so učitelji poučevali? Kakšne metode so uporabljali (ali so imeli kdaj tudi pouk po skupinah ali po dvojicah)?

Pouk je potekal v dveh turnusih, dopoldne in popoldne. Imeli so določen urnik. Večinoma je bil frontalni pouk, pri katerem so si učenci delali zapiske ali prepisovali s table. Občasno so imeli tudi skupinski pouk.

Kako je potekalo ocenjevanje (pisno, ustno)? Ali so imeli napovedano spraševanje?

Ocenjevanje je bilo pisno in ustno. Pri računstvu so hodili pred tablo. Napovedanega spraševanja ni bilo.

IZLETI

Ali so imeli tudi šolske izlete, kam in kdaj?

Predvidevava, da so imeli v 3. in 4. razredu tudi končne izlete. Cilji izletov so bili okoliški kraji ali vrhovi ter spomeniki NOB. Obiskali so Ljubljano, Kamnik, Kamniško Bistrico, Sv. Primoža, Rašico, Gobavico in Dobeno.

Na kakšen način so potovali in kaj so si ogledali?

Takoj po vojni so v bližnje kraje potovali z vozom lojtrnikom ali peš, razen, če ni bil kraj dostopen z vlakom. Okoli leta 1960 so verjetno potovali že z avtobusom, npr. na Bled, v Vrbo itd. Ogledali so si zanimivosti na poti ali pa jim je bil izlet samo v zabavo.

ŠOLSKE DEJAVNOSTI IN TEKMOVANJA

Katere interesne dejavnosti so imeli v šoli (npr. gledališki klub, pevski zbor, športne dejavnosti, tabornike itd.) in kdo jih je vodil?

Verjetno so imeli na šoli pevski zbor, mogoče tudi folklorno skupino. Interesne dejavnosti so vodili učitelji na tej šoli. Tabornikov še niso imeli.

Ali so imeli tudi šolska tekmovanja in kako so se na njih pripravljali? Ali so učenci jarške šole odhajali tudi na občinska, medobčinska in republiška tekmovanja, če so ta bila?

Tekmovanje ni bilo, mogoče so učenci tekmovali edino na temo poznavanja NOB. Učenci niso tekmovali na tekmovanjih občinskega in višjih nivojev.

PROSLAVE IN DRUGE PRIREDITVE

Kako so praznovali novo leto (1. in 2. januar), dan žena (8. marec), praznik dela (1. in 2. maj), dan mladosti (25. maj), dan borca (4. julij) in dan republike (29. in 30. november)? Kakšen je bil program posameznih proslav?

- **Novo leto:** malo pred novim letom so prirejali novoletne prireditve z obiskom dedka Mraza. 1. in 2. januarja so otroci preživel doma z družino ob novoletni jelki.
- **Dan žena:** za mame so otroci pripravljali proslave in jih obdarili s cvetjem. Ni bil dela prost dan.
- **Praznik dela:** pred praznikom dela so organizirali proslave, na predvečer 1. maja pa so učenci s sokrajani pripravili kresovanje. Takoj po vojni so otroci sodelovali tudi na slavnostnih paradah.
- **Dan mladosti:** šolski otroci so sodelovali pri predaji Titove štafete, nosili so jo verjetno krajevni mladinci. Ob predaji so prebrali sporočilo za Tita ob njegovem rojstnem dnevu. Temu praznovanju je bil prirejen pouk tako, da so otroci risali risbe in brali zgodbe o Titu.
- **Dan republike:** v dneh pred praznikom so prirejali proslave, na katerih so učence prvega razreda slavnostno sprejeli v Zvezo pionirjev. Takrat so dobili rdeče rutke in modre čepice z rdečo zvezdo.

Kako so potekale proslave?

Novo leto, praznik dela in dan republike so učenci praznovali skupaj s krajani v dvorani tovarne Induplati ali v dvorani v Grobljah, ko je bila ta zgrajena. Učitelji so te proslave organizirali skupaj s krajevnimi organizacijami. Na nastope so se pripravljali v šoli in doma. Dvorane so bile lepo okrašene.

Kako se je pri proslavah in drugih dejavnostih na šoli odražala državna politika? Ali so imeli: kurirčkovo torbo, mladinske delovne brigade, srečanja in pogovore z borci NOB, pionirske igre, pionirski odred, pionirski prapor itd.?

V vseh dejavnostih na šoli se je zelo odražala državna politika in socialistična ideologija. Verski prazniki so izgubili svoj pomen ali pa so dobili novo preobleko. Glede na to predvidevava, da so imeli na šoli skoraj vse zgoraj naštetje dejavnosti.

1.4 NEKAJ SPLOŠNIH DEJSTEV O ŠOLSTVU PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Ker sva predvidevali, da bodo najini sogovorniki rojeni predvsem po drugi svetovni vojni, sva pregledali literaturo o značilnostih šolstva v tem obdobju. Navajava nekaj najpomembnejših dejstev.

Glavni namen celotnega šolskega sistema je bila podpora režimu na oblasti, ki je vsak poseg in vse spremembe v sistemu ocenjeval in tehtal z vidika ideoloških ciljev in koristi pri utrjevanju svoje oblasti. Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije je diktiral vse spremembe v šolstvu in nadziral tudi njihovo izvajanje. Težave v šolstvu so se kopičile, sistematično pa so jih reševali od leta 1953 dalje, ko so ustanovili Zvezno komisijo za reformo šolstva. Ta je potekala med letoma 1958 in 1962. Dosledno so uresničevali marksistični pogled na svet in si za cilj zastavili vzgojo v socialističnem duhu. Nekritično so posnemali šolstvo v Sovjetski zvezi vse do leta 1948, do spora med Titom in Stalinom. Otroke premaganih političnih in idejnih nasprotnikov so načrtno zapostavljali, preganjali, učitelji so jim dajali nižje ocene in jim s tem preprečevali nadaljnje šolanje. Niso dobivali štipendij in humanitarne pomoči. Vzgoja je bila politična, zanemarjala je moralno vzgojo in je bila nezaupljiva do družinske vzgoje. Država je že leta 1945 podržavila vse zasebne šole, ki jih je do tedaj imela Cerkev. Verouk je leta 1945 postal prostovoljni izbirni predmet, na katerega so morali starši svoje otroke prijaviti. Pri tem so bili izpostavljeni grožnjam in pritiskom.¹

Sestavni del povojnega šolstva so bili hudi pritiski na učitelje. Učiteljeva poklicna obveznost je obsegala tudi uresničevanje ideoloških vzgojnih ciljev. Pedagoški poklic je zato zahteval državi podrejene ljudi, pri čemer so bili mladi politično bolj zanesljivi. Oblast je bila nepopustljiva do vernih in drugače mislečih. Vsako javno izkazovanje vernosti učiteljev je strogo kaznovala. Verni učitelji niso smeli opravljati učiteljskega poklica. Mnogi učitelji so v strahu za vsakdanji kruh zatajili svoje versko prepričanje. Petletno predvojno učiteljišče so leta 1945 skrajšali na štiriletno, v šolskem letu 1953/1954 pa ponovno razširili v petletno. Leta 1968 so učiteljišča preoblikovali v gimnazijo pedagoške smeri. Leta 1947 so ustanovili Višjo pedagoško šolo v Ljubljani, ki so jo leta 1964 preoblikovali v Pedagoško akademijo. Leta 1985 so to preoblikovali v Pedagoško fakulteto. Dopolnilno je učitelje izobraževal predvsem Zavod za šolstvo. Učiteljev je primanjkovalo še v šestdesetih letih, šole pa so delovale v zelo slabih materialnih razmerah. Takoj po vojni so ukinili meščanske šole in namesto njih odpirali nižje gimnazije. Leta **1958** so ukinili osemletno gimnazijo, ki je postala štiriletna. Obiskovali so jo lahko šele po končani osemletni osnovni šoli.²

»Oblike starih praznovanj so prilagodili novi vsebini. Vlogo nekdanjih monarhov v šoli je s praznovanji njihovih rojstnih in drugih dni zamenjal Titov kult ter druge množične mladinske prireditve, npr.: Titova štafeta, kurirčkova torba, mladinske delovne brigade, srečanja in pogovori z borci NOB, pionirske igre, pionirski odredi na šolah, pionirski prapori itd. Nekatera praznovanja so nadomestili z odpravo verskih obredov, ki so bili povezani s šolo. Obred prejema svetega obhajila so nadomestili s sprejemom otrok v pionirsko organizacijo, sveto birmo s sprejemom v mladinsko organizacijo. Prav tako so ideologijo v šolo vnašali z izborom obveznega čtiva in s tem, da so iz šolskih knjižnic odstranili prepovedane knjige.«³

»Prva večja sistemska sprememba na osnovnošolskem področju po vojni je bil temeljni zakon o sedemletnem obveznem šolanju leta **1946**. Za Slovenijo je predstavljal korak nazaj. S tem zakonom je nastal poenoten sistem, ki so ga sestavljali štirje razredi osnovne in trije razredi višje osnovne šole. /.../ Leta **1950** so ponovno uvedli osemletno šolsko obveznost, del sedemletk pa spremenili v nižje gimnazije, ki so, tako kot višje, postale štiriletne. Nižje gimnazije so postale obvezne in so izgubile značaj izbirnih šol. Ruščina ni bila več obvezen prvi tuji jezik, prevode ruskih avtorjev pa so zamenjali z domačimi in v program uvedli bralno značko. Z odlokom, ki je 8. oktobra **1953** potrdil obvezno osemletno šolanje od 7. do 15. leta starosti, so v osnovnih šolah uvedli svobodne dejavnosti, ki so jih pozneje preimenovali v šolske interesne dejavnosti (kulturne in športne). Prirejati so začeli šolska

¹ Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem, Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009, str. 108-112.

² Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem, Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009, str. 113-116.

³ Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem, Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009, str. 118.

tekmovanja na občinski, medobčinski in republiški ravni. Šolske kuhinje so začele delovati v šolskem letu 1954/1955.«⁴

»Število osnovnih šol se je po sprejemu zakona v šestdesetih letih začelo zmanjševati. Ukinjene so bile zlasti nižje organizirane enorazredne šole, nastajati pa so začele popolne osemletke in štiriletne podružnice osnovne šole. Po letu 1960 so začeli uvajati dopolnilni pouk za tiste, ki so zaostajali v znanju in podaljšano bivanje za tiste, ki so potrebovali varstvo ali pomoč pri učenju.«⁵

1.5 NEKAJ POMEMBNIH DOGODKOV IZ ZGODOVINE JARŠKE ŠOLE

S spletne strani Osnovne šole Rodica povzemava nekaj pomembnih dogodkov iz zgodovine jarške šole.

- »Izgradnja leta 1906. V njej poučujeta nadučitelj Tomo Petrovec in učiteljica Angela Janša.
- Leta 1926 nadučitelj Tomo Petrovec prejme priznanje sv. Save, ki mu ga podeli okrajni glavar. Nadučitelj Tomo Petrovec se upokoji.
- Leta 1926 na šolo pride šolski upravitelj Ernest Šušteršič in v naslednjih letih vzorno uredi šolski vrt.
- Leta 1936 šolskega upravitelja Ernesta Šuštaršiča premestijo na drugo šolo, na jarški šoli pa ga nadomesti šolski upravitelj Viljem Rožič.
- Leta 1941 pridejo nemški učitelji in kasneje nemški vojaki. Pred tem izselijo šolskega upravitelja Viljema Rožiča v Srbijo.
- Leta 1943 je požgana bližnja Rakobova domačija, ki je stala tik ob šoli.
- Leta 1944 partizani požgejo šolo, ker so bili do tedaj v njej nastanjeni nemški vojaki, pričakovalo pa se je, da se bo v šolo naselila nemška policija.
- Leto 1946 se šolski upravitelj Viljem Rožič upokoji, nadomesti pa ga šolski upravitelj Franc Flajs.
- Leta 1947 s prostovoljnimi prispevki in delom krajanov šolo obnovijo.
- Leta 1962 šola postane podružnica I. OŠ Domžale.
- Leta 1972 šola postane del nove šole, današnje OŠ Rodica.
- Leta 1983 temeljito prenovijo jarško šolo, tako da dobi telovadnico in pet učilnic.«⁶

1.6 PRAZNIKI IN PRAZNOVANJA V KRONIKI JARŠKE ŠOLE

Ker sva se osredotočili tudi na šolska praznovanja, sva se podrobneje spoznali s šolskimi praznovanji v jarški šoli v času po drugi svetovni vojni. V raziskovalni nalogi iz leta 2005⁷, ki je bila narejena na osnovi šolske kronike, avtorici navajata naslednje praznike:

»1. januar - novo leto

Ta državni praznik se je praznoval dva dneva. Čeprav je bil kasneje povezan z »obiskom« dedka Mraza, pa tega šolska kronika nikjer ne navaja.

8. februar - Prešernov dan, slovenski kulturni praznik

Samo v treh letih je v šolski kroniki omenjeno, da so praznovali Prešernov dan (1945/1946, 1946/1947 in 1948/1949). Leta 1948/1949 so posebej obeležili 100-letnico smrti Franceta Prešerna.

⁴ Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem, Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009, str. 119.

⁵ Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem, Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009, str. 120.

⁶ Zgodovina jarške šole, <http://www.sola-rodica.si/110-let/> (8. 11. 2016).

⁷ Ajda Vodlan, Zala Vrbeč: Jaška šola po drugi svetovni vojni (1945–1960), Domžale, Osnovna šola Rodica, 2005.

23. februar - obletnica Rdeče armade

23. februarja so praznovali le prvo povojno šolsko leto (1945/1946). Februarja 1946 je bila 28. obletnica Rdeče armade. Vpliv Sovjetske zveze je po letu 1948, po sporu z Informbirojem, povsem zamrl.

8. marec - dan naprednih žena

Praznik žena je prvič omenjen v šolskem letu 1950/1951. Takrat se je imenoval dan naprednih žena ali dan borbenih žena. Čeprav so ga verjetno obeležili v vseh povojnih letih od leta 1950 dalje, pa je v šolski kroniki omenjen le v prvih štirih letih.

27. april - obletnica ustanovitve Osvobodilne fronte

27. april - dan ustanovitve OF je bil republiški praznik, ki se je praznoval od leta 1945 dalje. V šolski kroniki je praznovanje omenjeno le prvih pet šolskih let. Najbolje je praznovanje opisano v prvih dveh letih. 27. aprila 1946 so organizirali proslavo 5. obletnice OF, mladina pa se je udeležila tudi proslave na Zlatem Polju.

1. maj - praznik dela

Praznik dela je bil vsa povojna leta zelo pomemben državni praznik, ki se je praznoval dva dneva. V šolski kroniki je omenjen v vseh šolskih letih, razen v šolskem letu 1959/1960. Prva povojna leta je praznovanje bolj podrobno opisano. 1. maja 1946 je bila v Jaršah proslava dela. 1. maja 1947 je šolska mladina s krajevnimi organizacijami postavila kres. Kakor poroča šolska kronika, se je pri kresu zbralo vse prebivalstvo. Tam so bili govori, petje pionirjev, recitacije itd.

9. maj - dan zmage

Praznovanje dneva zmage je omenjeno samo v prvih dveh povojnih letih. Na predvečer 9. maja 1946 je bila organizirana bakljada, govori itd. Drugi dan je bila organizirana proslava v Domžalah, katere se je udeležila tudi jarška mladina. 9. maja 1947 so se jarški otroci udeležili skupne proslave kamniškega bataljona v Trnovem. Kako so kasneje praznovali 9. maj - dan zmage, šolska kronika ne poroča.

25 maj - rojstni dan maršala Tita in Titova štafeta

24. maja 1955 so jarški učenci sprejeli in oddali naprej Titovo štafeto. To je bila tradicija v povojnih časih vse do Titove smrti leta 1980. Titova štafeta je obiskala vso Jugoslavijo, na Titov rojstni dan, 25. maja pa jo je Josip Broz Tito slovesno sprejel na stadionu JLA v Beogradu. Tako se je kalilo bratstvo in enotnost med jugoslovansko mladino v času življenja predsednika Josipa Broza Tita. Praznovanje Titovega rojstnega dne šolska kronika omenja v dveh letih, in sicer 1954/1955 in 1959/1960, obeležili pa so ga verjetno vsako leto.

18. junij - obletnica smrti Maksima Gorkega

Vpliv Sovjetske zveze v prvih povojnih letih se kaže tudi v praznovanju obletnice smrti ruskega pisatelja Maksima Gorkega (1868–1936). Po podatkih šolske kronike je bila proslava le leta 1946.

4. julij - dan borca

4. julij je bil državni praznik. Ker so bile v tem času poletne počitnice, ga šolska kronika ne omenja.

22. julij - dan vstaje slovenskega ljudstva

22. julij je bil v slovenski republiški praznik. Podobno kot dan borca tudi ta dan ni omenjen v šolski kroniki, ker je bil v času poletnih počitnic.

20. oktober - proslava osvoboditve Beograda

Šolska kronika navaja, da je bila 20. oktobra 1945 proslava osvoboditve Beograda. Praznovanje je bilo organizirano tako, da je bila najprej povorka po vasi, nato so zakurili kres in imeli govor pred šolo. Kasneje te proslave niso več prirejali.

27. oktober - obletnica oktobrske revolucije

Zanimivo je, da so v povojnih letih praznovali tudi obletnico oktobrske revolucije. To je bila prva zmagovita revolucija delavcev, prelomnica v delavskih bojih za socializem. Z njeno zmago je kapitalizem prenehal biti edini sodobni svetovni družbeno ekonomski sistem. Izbojevala je osnove za graditev prve socialistične države na svetu, Sovjetske zveze. Oktobrska revolucija je bila izvedena v Rusiji s 7. na 8. november 1917, po ruskem koledarju pa s 24. na 25. oktober 1917. V jarški šoli so praznovali 40. obletnico oktobrske revolucije.

1. november - dan mrtvih

Čeprav je bil 1. november cerkveni praznik, so ga praznovali tudi po drugi svetovni vojni. Imenoval se je dan mrtvih oziroma dan spomina na mrtve. Ker je bil dan mrtvih republiški praznik, so ga gotovo praznovali tudi učenci jarške šole, čeprav šolska kronika tega ne omenja. Običajno so na ta dan šolarji krasili spomenike padlih borcev NOB.

29. november - obletnica 2. zasedanja AVNOJ

29. november je bil v SFRJ proglašen za dan republike, največji državni praznik, ki se je praznoval dva dneva. Na drugem zasedanju AVNOJ-a (Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije ali Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije) so predstavniki vseh jugoslovanskih republik razglasili republiko Jugoslavijo. Ob 2. obletnici drugega zasedanja AVNOJ, 29. 11. 1945, so ukinili monarhijo in proglasili Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo.

5. december - miklavževanje

Pred 2. svetovno vojno je bil 5. december za otroke posebno lep praznik, ki pa so ga kmalu po vojni ukinili. V jarški šoli so miklavževanje organizirali 5. decembra 1945. Tedaj so bili vsi otroci obdarjeni. Kasneje je miklavževanje prešlo iz javnega življenja v družinski krog.

22. december - proslava II. proletarske brigade

Šolska kronika navaja, da se je jarška mladina 22. decembra 1945 udeležila proslave II. proletarske brigade v Mengšu. Kasneje tega praznovanja ne omenja več. Proletarska brigada je naziv za brigado NOV, sestavljeno povečini iz prekaljenega političnega kadra, članov Komunistične partije Jugoslavije (KPJ) in Zveze komunistične mladine Jugoslavije (SKOJ oz. Savez komunističke omladine Jugoslavije) ter pripadnikov vseh narodnosti Jugoslavije. Prva proletarska brigada je bila ustanovljena 22. decembra 1941 v Rudu (dan Jugoslovanske ljudske armade - JLA).⁸

2 SPOZNAJMO JARŠKO ŠOLO DANES

Ker nisva obiskovali B oddelkov Osnovne šole Rodica, notranjosti jarške šole nisva poznali. Zato sva prosili hišnika Martina Cerarja, da nama jo razkaže. Hišnik nama je šolo razkazal 21. decembra 2016.

⁸ Ajda Vodlan, Zala Vrbek: Jaška šola po drugi svetovni vojni (1945–1960), Domžale, Osnovna šola Rodica, 2005, str. 22–24.

2.1 ZUNANJOST ŠOLE

Sliki 1 in 2: Asfaltirano igrišče za košarko na vzhodni in travnato igrišče z igrali na južni strani jarške šole.

Sliki 3 in 4: Jarška šola z južne strani. Ob starem divjem kostanju so v ograji dvokrilna kovinska vrata.

Sliki 5 in 6: Na zahodni strani jarške šole se nahaja spominska plošča, ki je bila vzidana ob 100-letnici šole.

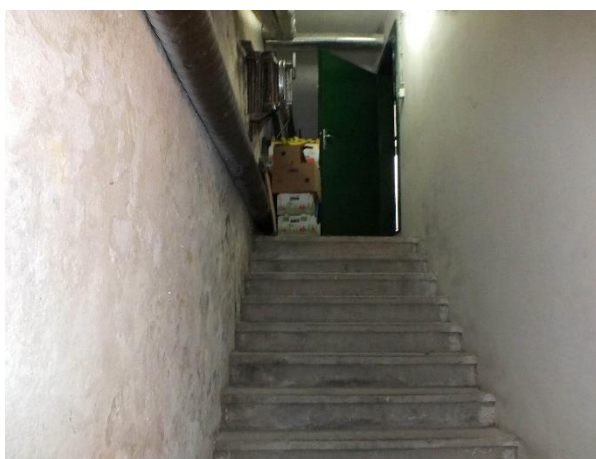

Sliki 7 in 8: Jarška šola s severozahodne in vzhodne strani. Na vzhodni strani je prizidan steklen vetrolov.

Sliki 9 in 10: Vetrolov in obokan prehod z nekaj stopnicami vodi v pritličje šole.

2.2 KLET JARŠKE ŠOLE

Sliki 11 in 12: Po stopnicah se spustimo v klet, kjer se odpirajo vrata v dva prostora.

Sliki 13 in 14: Podkletena je le južna polovica šole. Posebno zanimiva so kletna okna.

Sliki 15 in 16: Kletni prostori so skoraj prazni. V enem pa se nahaja plinska postaja. Odprtine vrat so obokane.

2.3 PRITLIČJE JARŠKE ŠOLE

Sliki 17 in 18: Iz vetrolova v notranjost stavbe vodita dva prehoda. Pri južnem prehodu je pralnica (nasproti vhoda v klet), v severnem prehodu pa so garderobe za učence.

Sliki 19 in 20: Na južni strani pritličja je razdelilna kuhinja.

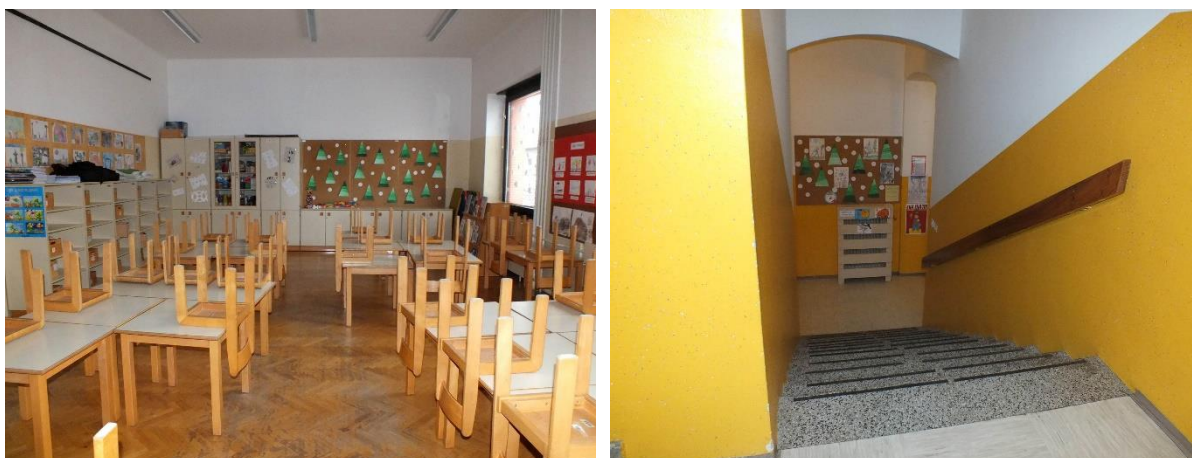
Sliki 21 in 22: Na severni strani pritličja je telovadnica, ki je bila zgrajena iz nekdanje spodnje učilnice ob prenovi leta 1983.

Sliki 23 in 24: Poleg telovadnice, na severovzhodni strani pritličja, so stranišča za dečke in deklice.

Sliki 25 in 26: Na zahodni strani pritličja, kjer je bilo nekoč upraviteljevo stanovanje, je sedaj učilnica 1. b.

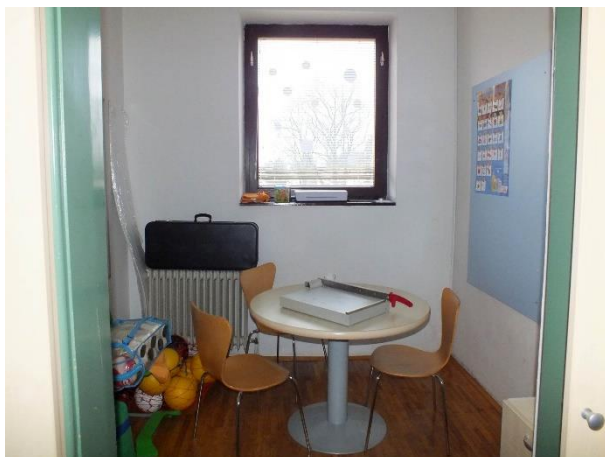

Sliki 27 in 28: Zadnji del učilnice 1. b. Stropi so tukaj ravni. Pogled s stopnišča proti pritličju.

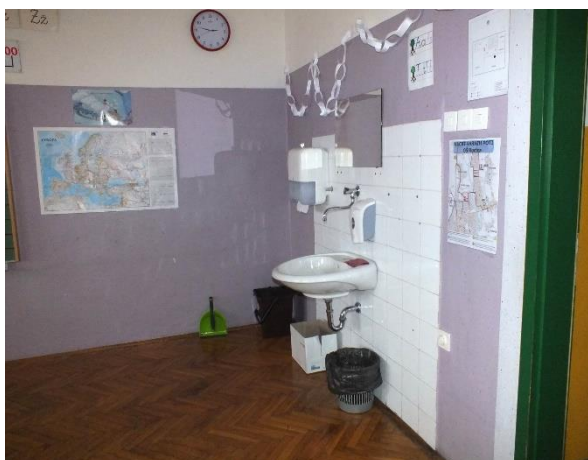
2.4 PRVO NADSTROPJE JARŠKE ŠOLE

Sliki 29 in 30: Nad kuhinjo, na južni strani prvega nadstropja, je zbornica. Iz nje je proti vzhodu vhod v majhen kabinet.

Sliki 31 in 32: Ozek kabinetni prostor poleg zbornice (levo) in učilnica 3. b, ki je najbližja zbornici.

Sliki 33 in 34: Zadnji del učilnice 3. b (levo) in umivalnik v učilnici 2. b, ki se nahaja poleg nje.

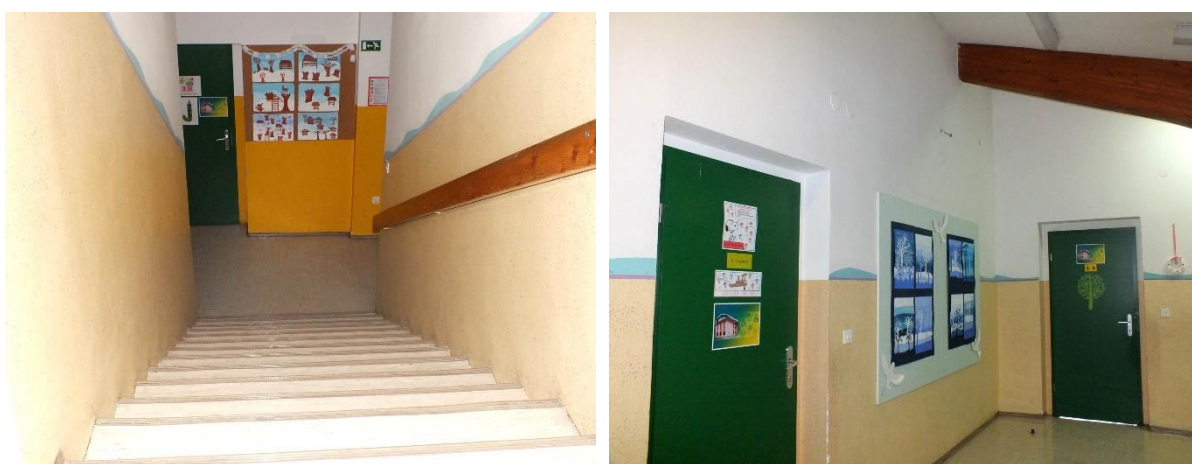

Sliki 35 in 36: Velika učilnica 2. b se nahaja nad telovadnico na severni strani prvega nadstropja. Strop je obokan.

Sliki 37 in 38: Okna v učilnici 2. b gledajo proti severu. Na severovzhodu sta stranišči za dečke in deklice.

2.5 DRUGO NADSTROPJE JARŠKE ŠOLE

Sliki 39 in 40: Stopnišče nas popelje v drugo nadstropje (levo). Tam sta učilnici 4. b (levo) in 5. b (desno).

Sliki 41 in 42: Podstrešja šola danes nima več. Ograja v predelu stopnišča na vzhodni strani (levo) in plinska kotlovnica na južni strani (desno).

Sliki 43 in 44: Skozi okno plinske kotlovnice je lep razgled proti jugu, kjer je šolsko igrišče.

Sliki 45 in 46: Sprednji del (proti severu) in zadnji del (proti jugu) učilnice 4. b.

Sliki 47 in 48: Okna učilnice 4. b gledajo na zahodno stran. Stropi imajo zanimivo leseno konstrukcijo.

Sliki 49 in 50: Sprednji del učilnice 5. b (levo) in zanimiva okna, ki gledajo proti severu.

Sliki 51 in 52: Kot v vseh nadstropjih šole, so tudi v drugem nadstropju na severovzhodu toaletni prostori.

V različnih prostorih jarške šole je enkrat tedensko delovalo tudi izposojevališče šolske knjižnice, nazadnje v učilnici 5. b razreda. Zaradi bližine matične šole in velike izbire tu je to izposojevališče prenehalo delovati pred nekaj leti. Vse knjige so bile preseljene na OŠ Rodico.⁹

3 POGOVORI Z NEKDANJIMI JARŠKIMI UČITELJI IN UČENCI

Pogovarjali sva se s tremi nekdanjimi učiteljicami in s sinom šolskega upravitelja Franca Flajsa ter s tremi nekdanjimi jarškimi učenci. Združene intervjuje predstavljava v nadaljevanju.

3.1 OSNOVNI PODATKI O INTERVJUVANCIH¹⁰

Intervjuvanka: učiteljica PAVLA JEŽEK

Leto rojstva: 1934

Kraj rojstva in otroštva: Tihaboj na Dolenjskem, pri Gabrovki

Šolanje: osnovna šola v Gabrovki, nižja gimnazija v Novem mestu in učiteljsiše v Ljubljani (1945-1953)

⁹ Opomba somentorice in knjižničarke Sabine Burkeljca.

¹⁰ Lektorica je v intervjuje posegla samo tam, kjer je bilo nujno potrebno – v večini so ohranjeni odgovori intervjuvancev zaradi živega govora.

Služba: najprej 4 leta v Miklavžu pri Ormožu, nato v Jaršah. V začetku je stanovala v Jaršah, pri Kušarjevih, nato nekaj časa v združenem domu v Grobljah, potem pa se je leta 1967 z družino preselila v domžalske bloke. Upokojila se je okoli leta 1988, a je potem še nekaj časa pomagala v šoli.

Čas poučevanja v jarški šoli: Od leta 1961 do upokojitve (1988), po šolski evidenci od 1961 do 1990. Ko so jarško šolo prenavljali, je delala na OŠ Rodica.

Sliki 53: Učiteljica Pavla Ježek z učenci leta 1962 (arhiv Pavle Ježek).

Intervjuvanka: učiteljica MINKA BENKO

Leto rojstva: 1940

Kraj rojstva in otroštva: Spodnje Jarše, prej so bile Domžale, zadnja hiša na Šolski ulici proti Mlinščici
Šolanje: leta 1955 začetek šolanja na učiteljsču (5 let) v Ljubljani

Služba: 3 leta v I. osnovni šoli Domžale. »Ko sta se zakonca Flajs izselila iz šole, sva se midva ravno poročila in sva tam dobila stanovanje. Na šoli sem učila že prej, ko je bila jarška šola podružnična šola I. osnovne šole Domžale. Ravnatelj je bil profesor Flerin. I. OŠ je bila takrat zraven gostilne Keber. Jarška šola je imela pred tem pet razredov.«

Čas poučevanja v jarški šoli: od 1963 pa do 1972, potem pa kot del nove šole do upokojitve leta 1991.

Razred, ki ste ga poučevali: največ 4. razred, včasih tudi 2. razred, 1. razred pa samo enkrat.

Drugi učitelji, ki so takrat poučevali na jarški šoli: »Takrat je bila na jarški šoli še Cvetka Flajs, Pavla Ježek in pokojna Metka Volkar. Blejčeva je prišla kasneje, ko smo bili del nove šole in smo se že malo menjavali.«

Sliki 54: Učiteljica Minka Benko z učenci leta 1967 (arhiv Minke Benko).

Intervjuvanka: učiteljica BREDA PODBEVŠEK

Leto rojstva: 1945

Kraj rojstva in otroštva: Ljubljana

Šolanje: Gimnazija Bežigrad, Biotehniška fakulteta (kemija-biologija, 2 leti), Pedagoška akademija (specialna pedagogika), likovna izpopolnjevanja

Služba: OŠ Rodica, od začetka do konca (1972 do 2003), prvo desetletje pogosto v jarški šoli

Čas poučevanja v jarški šoli: od 1972, dokler je bilo v njej podaljšano bivanje.

Sliki 55: Učiteljica Breda Podbevšek (na sredini) z jarškimi učiteljicami. Z leve zadaj so Metka Volkar, Bojana Količ, Minka Benko in Joža Rotar, spredaj desno Pavla Ježek, okoli leta 1980 (slika iz šolskega arhiva).

Intervjuvanca: DUŠAN¹¹ IN BREDA FLAJS

Leto rojstva: 1934 – Dušan, 1935 – Breda

Kraj rojstva in otroštva: Kog pri Ormožu, Ljubljana

V jarški šoli sta stanovala od leta 1961 do 1965. Dušanov oče je bil šolski upravitelj v Jaršah v obdobju od 1947 do 1963.

Sliki 56: Šolski upravitelj Franc Flajs z učenci 4. razreda v šolskem letu 1958/1959 (arhiv Slavka Cotmana).

¹¹ Dušan Flajs je sin dolgoletnega jarškega šolskega upravitelja in učitelja Franca Flajsa.

Intervjuvanec: JANEZ PIRNAT

Leto rojstva: 1928

Šolanje v jarški šoli: od 1934 do 1938

Vprašanja v zvezi z nekaterimi odprtimi vprašanji, predvsem v zvezi s požgano Rakobovo domačijo poleg šole.

Sliki 57: Tik ob jarški šoli, na mestu današnjega asfaltiranega igrišča, je do leta 1943 stala lesena in s slamo krita Rakobova domačija. Njeno lastnico Jožefo Zobavnik je pogosto obiskovala predvojna jarška učiteljica Angela Janša (šolski arhiv).

Intervjuvanec: učenec ANTON KOŠENINA

Leto rojstva: 1952

Kraj bivanja v času otroštva: »Leta 1951 sta se oče in mama vselila v novo hišo, ki sta jo zgradila v Zgornjih Jaršah. Imel sem še dva starejša brata, Franceta (1941) in Ivana (1944), jaz pa sem bil rojen v letu, ko je bilo največ snega. Sestra Anica se je rodila leta 1955. Tukaj, v Zgornjih Jaršah, živim že celo življenje. Mama je bila iz Mengša, oče pa iz Senice pri Goričanah. Do jarške šole je bilo približno pol ure hoje. Zame pa je bilo to vedno še malo več. Rad sem se ustavil za cesto pri Vrtarju, kjer je bila kovačija, ker sem rad opazoval, kako so podkovali konje. Hodil sem tudi k Severju, to je zadnja hiša na Gasilski poti, kjer je bil star oče Peter kolar. Izdeloval je v glavnem kmečke vozove na gume. Tam je bilo še bolj zanimivo, ker je s stroji obdeloval les. Pri tem je bil zelo natančen, izredno precizen.«

Čas šolanja v jarški šoli: od 1. razreda leta 1959 do 4. razreda leta 1963

Kje ste nadaljevali šolanje? »5. razred sem obiskoval v Radomljah, v čisto novi osemletni šoli. V staro šolo, ki je bila nasproti cerkve, sem se šel s spričevalom sam vpisat, hodil pa sem potem v novo radomeljsko šolo. Imeli smo bližnjico od tukaj do nje, mimo današnjega Sama, kjer je bilo igrišče. Bila je potka, na kateri ni bilo nobenega prometa. Hoje je bilo malo manj kot pol ure. Ko sem šel prvič v prvi razred jarške šole, sem šel čisto sam. Takšna je bila takrat navada. Počasi smo se potem spoznavali s sošolci.«

Za kateri poklic ste se izučili? »Hodil sem na Ekonomsko srednjo šolo v Ljubljani, na Prešernovi.«

Kateri poklic ste opravljali in kje ste bili zaposleni? »Imel sem več služb, v Toku, nato v banki 10 let, pa v Kamniku 6 let (Usluga je bila kooperacija za obrtnike, kjer so dobili material brez prometnega davka). Potem pa sem bil zaposlen v Slovenijalesu v Ljubljani in v Domžalah in spet v Ljubljani. Zaradi težav z vidom sem se moral invalidsko upokojiti.

Sliki 58: Učiteljica Lidija Panjan z učenci 1. razreda leta 1960 (arhiv Antona Košenine).

Intervjuvanec: učenec SLAVKO COTMAN

Leto rojstva: 1948

Kraj bivanja v času vašega otroštva: Rodica

Čas šolanja v jarški šoli: od 1955 do 1959

Nadaljevanje šolanja: I. osnovna šola Domžale (5. do 8. razred)

Poklic, za katerega se je izučil: kovinostrugar

Zaposlitev: V Mlinostroju in drugje.

Sliki 59: Učitelj Miha Lenardič z učenci 3. razreda leta 1958 (arhiv Slavka Cotmana).

Komentar Slavka Cotmana k sliki 3. razreda: »Veliko sošolcev je ponavljalo razred. Na končni izlet smo šli v Kamniško Bistrico, po makadamu z vozom. Gospod Lenardič je dobil prvo penzijo (opomba: zaradi pomanjkanja učiteljev je kljub upokojitvi še več let poučeval na jarški šoli) in nam je vsem kupil po en krožnik juhe in eno dolgo napolitanko. To je bilo nekaj izrednega.«

Intervjuvanka: BREDA FLAJS o hčerki KARMEN

Leto rojstva: 1956

Kdaj je hodila v jarško šolo?

Breda Flajs: »Začela je leta 1963. Do njenega 3. razreda smo stanovali v jarški šoli, potem pa smo se preselili v blok. Cvetka in Franc Flajs sta takrat stanovala v zelenem bloku, mi pa v rdečem. V 4. razred jarške šole je tako hodila iz Domžal, potem pa je nadaljevala na Flerinovi šoli (takrat I. OŠ Domžale), kjer je obiskovala 5. do 8. razred.«

Kateri učitelji so jo poučevali na jarški šoli?

Breda Flajs: »Hčerko so učile učiteljice: Cvetka Flajs, Metka Torelli, Pavla Ježek, mogoče jo je Cvetka učila v dveh razredih.«

Sliki 60: Učiteljica Cvetka Flajs z učenci pred šolskim vhodom, ki je bil takrat na zahodni strani stavbe (šolski arhiv).

Opomba: Da bi različne sogovornike umestile v čas, sva v nadaljevanju ob imenu vsakega intervjuvanca v oklepaju dodali prvo leto, ko se je učil, stanoval ali poučeval v jarški šoli.

3.2 UREJENOST ŠOLE V ČASU VAŠEGA BIVANJA NA JARŠKI ŠOLI

Kako so bili urejeni razredi, hodniki, stopnišča in stranišča?

Kje pa so bila včasih stranišča v jarški šoli?

Janez Pirnat (1934): Stranišča so bila vseskozi znotraj šolske stavbe, v pritličju in v nadstropju. Gnojna jama je bila pa spodaj, pod njimi.

Slavko Cotman (1955): Zdi se mi, da so imeli na vrhu pouk 1., 2. in 4. razred. Tri učilnice so bile, zato smo imeli pouk v turnusu. Urejenosti klopi se ne spomnim natančno. Stranišča so bila znotraj stavbe. Stopnišča so bila lesena.

Pavla Ježek (1961): Vhod je bil s ceste. Flajsovi so stanovali v šoli, kasneje pa v sosednjem bloku. Sin Dušan je kasneje naredil novo hišo na Rodici. Cvetka Flajs je še dolgo živela tukaj, v sosednjem bloku. Učila sem večinoma v zgornjem razredu ob cesti.

Breda Flajs (1963): Prvi in drugi razred sta bila v nadstropju, tako da je imela hčerka zelo blizu do tja.

Minka Benko (1961): Ko sem leta 1963 prišla na jarško šolo, so bile v njej samo tri učilnice. Največja učilnica za 4. razred je bila tam, kjer je sedaj telovadnica. Zgoraj sta bila pa še dva razreda. Kljub temu je bilo zgoraj še majhno stanovanje. Tam je stanoval Flajsov sin Dušan z ženo in hčerko. Spodaj smo dobivali malico, ki so nam jo pošiljali v hišo. Pripravljali so jo Osolinovi, potem pa so reditelji šli tja in

jo prinesli v šolo. Glavni vhod je bil z glavne ceste, zadaj je bil pa vhod za stanovanje. V spodnjem učiteljskem stanovanju sva stanovala midva z možem. V našem stanovanju smo imeli kuhinjo in dnevno sobo v enem prostoru, v drugi sobi pa je bila otroška soba in spalnica. V malem prostoru je bila kopalnica, sprva banje še ni bilo, tam smo imeli pralni stroj. Stranišča sta bila dva na drugi strani stavbe, eden za razred in eden za stanovalce. V nadstropju je bilo enako. Učilnica nad telovadnico je bila predeljena, da je bil na koncu kabinet, kjer smo hranili učila in imeli knjižnico. Kot sem omenila, so bile leta 1963, ko sem prišla učiti na to šolo, tri učilnice, razredi pa so bili na šoli štirje. 4. razred je imel zmeraj pouk samo zjutraj, zgoraj je bil 3. razred, nad našim stanovanjem pa sta bila 1. in 2. razred, vsak je imel pouk en teden dopoldne, drugi teden pa popoldne. Stanovanje Dušana Flajsa je imelo samo dva prostora. Potem sta se kmalu izselila. Učitelji so se selili večinoma v nove bloke v Domžalah. Učiteljske sestanke smo imeli vedno pri meni v dnevni sobi. Ko se je Dušan Flajs izselil in ko je že nastala nova šola, je v njegovem stanovanju nekaj časa stanovala šolska psihologinja Alenka Taštanoska z možem. To ni bilo dolgo časa, ko sta bila še brez otrok.

Breda Podbevšek (1972): Učilnica je bila ta, kjer je sedaj telovadnica. Kurili so na premog. Poleg peči je bil lesen zaboj, v katerem je bil premog. Gospod Benko, ki je stanoval v isti hiši, je bil zadolžen, da nam zakuri peč, med poukom je prišel še enkrat naložit premog oz. drva. Učiteljice in učenci nismo kurile peči. Na stopnišču in hodniku ni bilo nobenih omar za garderobo. Čevlje smo imeli lepo v vrstah razporejene v veži, oblačila pa so dali otroci kar na mizo. Če pa jih je bilo potrebno posušiti, pa smo jih dali okoli peči. Stranišča niso bila ločena za dečke in deklice, stanovalci so imeli svoje stranišče, šolski otroci pa svoje. Na hodniku smo imeli čevlje, samo v etaži, nič zgoraj. Zgoraj je bilo podstrešje, spodaj pa je bila klet.

Kakšne so bile in kako so bile razporejene klopi, omare, peč in tabla?

Anton Košenina (1959): V nadstropju, zraven zbornice, je bil 2. razred. Pod njim so stanovali Flajsovi. Spodaj je bil tudi en razred. Vhod je bil s ceste, z zahoda. To so bila glavna vrata. Zunaj sta bili dve stopnici, skozi glavni vhod si prišel v dva do tri metre širok hodnik. Potem je bilo pet stopnic in tam je bil že vhod v spodnji razred, kjer je danes telovadnica. Učilnice so bile skromno urejene. V njih so bile običajne šolske mize s črnilniki. Včasih smo črnilo polili, ko smo se lovili po razredu. Imeli smo prtiček, pa vdolbino, v kateri je bil steklen črnilnik. Kljub prtičkom se je črnilo marsikje vlezlo v mize, ki niso bile tako dobro lakirane. V kulturnem domu imamo eno staro šolsko klop. Mislim, da ni iz te šole, ampak iz stare krtinske šole, a je povsem enaka. Bila je malo nagnjena, po dva učenca sta sedela za njo. Imela je vrezano zarezo za svinčnik in pero, pa vdolbino za črnilnik na sredini. Stranišča na jarški šoli so bila običajna za tisti čas, na štrbunk. V učilnicah so bile po tleh položene navadne deske, ni bilo parketa. Po počitnicah je bilo vedno vse lepo poribano. Pa verjetno še kdaj vmes. Obuti smo bili v copate, čevlje pa smo puščali na hodniku pred učilnico. Hodnik je bil hladen, stopnice pa so bile lesene.

Pavla Ježek (1961): Včasih so bile klopi takšne, da so po štirje otroci sedeli skupaj. Kateder je bil pri oknu v smeri proti Jaršam, poleg njega je bila tabla. Vrata niso bila na sredini, ampak so bila bližje tabli. Zadaj je bila verjetno še kakšna omara ob steni, umivalnik pa je bil v kotu. Stranišča so bila zgoraj v nadstropju in spodaj v pritličju. Stopnišča se niso spreminjala.

Minka Benko (1963): V moji učilnici spodaj ni bilo skoraj nič omar. Ko si prišel v učilnico, je bila tabla na desni, na levi pa je bila okrogla peč. Zadaj na steni učilnice je bil velik zemljevid, pa omarica. V začetku se učenci niso preobuvali, kasneje pa so na hodniku puščali čevlje. Imeli so podobne klopi kot danes, samo da so bile popolnoma lesene, tudi stoli so bili leseni. Večinoma so bile klopi razporejene v tri vrste, vmes smo lahko hodili. Včasih smo klopi dali tudi po štiri skupaj ali v krog.

Breda Podbevšek (1972): Klopi in mize so bile zelo stare, imele so še vdolbine za črnilo, ker pohištva niso prenavljali. Veliki zeleni peči so rekli Kraljica peči. Stala je pri steni proti sredini razreda, takoj pri vratih. V učilnici sprva ni bilo omar, kasneje pa smo dobili neke stare omare, ki smo jih prepleskali, tako da so bile malo okrašene, da ni bilo videti, kako so stare.

Ali je bila šola okrašena s kakšnimi slikami, rožami?

Pavla Ježek (1961): Na oknih smo imeli rože, na stenah razreda pa plakate, po stopnišču pa je tudi kaj viselo.

Minka Benko (1963): Rože smo imeli samo na strani proti cesti, na zahod, na severni strani pa ne. Slik ni bilo, edino če smo se učili o določenem pesniku ali pisatelju, smo šli iskat ustrezno sliko. Vsak teden, ko smo imeli likovni pouk, smo po stenah obešali likovne izdelke, tako da so bile vse stene polepljene z izdelki.

Breda Podbevšek (1972): Šola ni bila okrašena. Tudi okolica šole ni bila urejena.

Kdo je skrbel za čiščenje in urejenost šole?

Slavko Cotman (1955): To je bila Mila Osolin.

Anton Košenina (1959): To je bila teta Mila, kot smo ji rekli, Hudnikova Mila, pisala se je Osolin.

Pavla Ježek (1961): To je bila čistilka in kuharica Vida Cajhen, sedaj je že pokojna, ki je bila doma z Rodice. Ko je začela delovati današnja Osnovna šola Rodica, je šla ona že kmalu v pokoj.

Minka Benko (1963): Za to je skrbela snažilka in kuharica, oboje v eni osebi. To je bila Vida Cajhen. Bila je zelo dobra kuharica, ki je tudi vse pospravila. Prej je to bila Osolinova Mili, ki nam je kuhala in pospravljala. Takrat še ni bilo Titove šole (opomba: današnje OŠ Rodica). Ko se je upokojila, je prišla Vida Cajhen. Potem ni bilo potrebno več kuhati, ampak je malico samo razdelila.

Breda Podbevšek (1972): Imeli smo snažilko, ki je bila obenem tudi kuharica. Gospod Benko pa je bil zadolžen za kurjenje peči.

Kasneje ste sami s svojo družino stanovali tam. Kje je bilo vaše stanovanje?

Breda Flajs (1961): Stanovala sva v prvem nadstropju jarške šole, tam kjer je bila pisarna. Bila sta to dva majhna prostora, v nadstropju pa sta bila poleg teh še dva razreda. Kopalnice takrat še ni bilo.

Ali je bila šola ogrevana in na kakšen način? Kdo je skrbel za to?

Slavko Cotman (1955): Kurilo se je klasično, na veliko zeleno peč. Ne spomnim se, da bi nas kdaj zeblo.

Anton Košenina (1959): To so bile kraljice, zelene peči, po ena v vsakem razredu. Za to je skrbel teta Mila, ki je morala s kurjenjem začeti že ob 4h do 5h. Seveda je bilo včasih tudi mrzlo, odvisno od zime.

Breda Flajs (1961): Ogrevali smo s pečmi. Pokojna Mila Osolin je vsako jutro prišla prva in zakurila vse peči. K meni ni prišla, stanovalci smo kurili sami. Na dvorišču je bila drvarnica.

Pavla Ježek (1961): Bila je okrogla peč, ki so jo kurili pozimi.

Minka Benko (1963): Peči so bile na drva in premog. Zunaj smo imeli drvarnico, v učilnicah pa so bile okrogle peči, ki so zelo hitro ogrele velik prostor. Če je kuharica zakurila ob pol šestih, šestih zjutraj, je bilo do pouka res toplo. Pa še v kuhinji je zakurila, kjer je imela zidan štedilnik. V stanovanju so bile v vsakem prostoru keramične peči. Dostikrat smo šli kar čez hodnik po žerjavico, da smo imeli hitro toplo v stanovanju. Zraven peči je bil lesen zaboj za drva in premog. Otroci niso nosili drv in niso kurili peči. Največkrat je to naredila kuharica. V nadstropju je bilo podobno. Povsod je bila takšna peč.

Breda Podbevšek (1972): Imeli smo le peči, to je bilo edino, kar je gredo. Gospod Benko je z drvmi zakuril, potem pa je dal v peč premog, da je bilo še dolgo toplo, dokler nismo šli. Pa še nekaj je zanimivo. Ta šola je imela izmenski pouk. Bili sta dopoldanska in popoldanska izmena. Najbolj fino je bilo, ko smo imeli ob sobotah dopoldne podaljšano bivanje, naslednji teden pa popoldne. Vmes je bil samo en prost dan za igranje, zato takrat otroci niso imeli domače naloge.

Kako je bilo z vodo? Kje so bile pipe, če je bil vodovod? Kje so vodo hranili, če so jo načrpali v šolskem vodnjaku?

Slavko Cotman (1955): Vodovod je prišel kasneje, ko sem bil že v šoli v Domžalah. V Jaršah pa smo otroci vodo nosili v razred. Vrč je bil za vodo, da smo jo imeli za umivanje rok.

Anton Košenina (1959): V začetku smo vodo dobivali iz šolskega vodnjaka, ki je bil na jugovzhodni strani šole. Šolski vodnjak je imel kovinsko črpalko z zelenim ročajem, ki je bila že malo novejša. Na

severni strani šole pa je bil lep vaški vodnjak. Stal je na sredi med šolsko stavbo in kapelico. Bil je kamnit, zelo lepo izklesan. Ograja okoli šole je bila na severu precej dlje, kot je danes.

Breda Flajs (1961): Ko sva z Dušanom leta 1961 prišla v Jarše, vode še ni bilo. Na dvorišču, malo odmaknjen od kuhinjskega okna, je bil šolski vodnjak. Vso vodo smo načrpali tam in jo prenesli v kuhinjo. Perilo sem splakovala v mlinščici, pri mlinu, kjer je bilo vaško perišče.

Pavla Ježek (1961): Vodovod je bil že napeljan v šolo. Pipe za vodo so bile v veži v pritličju in v nadstropju, pri stranišču je bil umivalnik za umivanje rok.

Minka Benko (1963): Pipo smo imeli v kuhinji in pred staniščem. Vodovod smo že imeli. Star vodnjak je bil pri zadnjem vhodu, vendar ni bil več v uporabi.

Breda Podbevšek (1972): Vodovod je bil. Ena pipa je bila v razredu, druga pa na stranišču.

Ali je bilo zadosti svetlo v razrednih, na straniščih in na hodnikih? Ali ste imeli zavese?

Slavko Cotman (1955): Bila je električna žarnica s senčnikom v obliki krožnika, pa črno stikalo, ki si ga zavrtel. Zaves ni bilo.

Anton Košenina (1959): Ne vem točno. Mislim, da so bile velike žarnice, pa krožnik okrog. Zaves ni bilo, edino na zahodni strani, ker je bilo popoldne sonce, so bile zavese. Pouk smo imeli tudi popoldne, ker je bilo premalo učilnic. Na severu pa ni bilo zaves.

Pavla Ježek (1961): Svetlo je bilo dosti. Električna je bila v šoli že prej. Zaves ni bilo, le rolo iz blaga, da smo lahko zatemnili učilnice, če smo to potrebovali.

Minka Benko (1963): Imeli smo luči. Bila so tri velika okna, zelo visoka, tudi stropi so bili visoki, zato je bilo zadosti svetlo. Zaves smo imeli iz platna, rolo, da smo lahko zatemnili učilnico, če smo gledali kakšen filmček.

Breda Podbevšek (1972): Da je bilo bolj svetlo, smo prižgali luči. Okna niso bila prav velika. Če je sončno, je bilo boljše, drugače pa ne. Rolojev se ne spomnim, ker jih nismo rabili.

Ali ste še imeli šolski vrt? Kje je bil, kaj ste tam gojili, kdo je skrbel zanj?

Slavko Cotman (1955): Zdi se mi, da je bilo nekaj sadnih dreves tam, kjer ima danes Janez Hauptman hišo. V glavnem pa so imeli na vrtu solato in podobno. Pri pouku vrta nismo uporabljali, kar tako smo šli ravnatelju Flajsu pomagat. Z ženo Cvetko sta imela del vrta, pa smo hodili tja okopavat, da smo nekaj delali.

Anton Košenina (1959): Veliko drevja je bilo na šolskem vrtu, pa zelenjavni vrt je bil. Vrt je bil zelo velik, vse do ograje prve hiše na jugu, Hauptmanove hiše in ceste na jugu še ni bilo. Nekoč so bila tam tudi sadna drevesa, jabolane. Prej so zelenjavi in sadju v jarški šoli posvečali veliko pozornosti. Mi pa pri pouku vrta nismo uporabljali, ker se je program spremenil.

Breda Flajs (1961): Šolski vrt je bil velik. Šolsko območje na jugu je segalo do prve stare hiše. Oče je skrbel za vrt, midva z Dušanom pa vrta nisva imela. Šolski upravitelj Franc Flajs je o tem pisal v časopisu, ki prikazuje njegov odnos do šolskega vrta. Časopisni izrezek imam še shranjen.

Pavla Ježek (1961): Učitelji smo imeli vsak kakšno gredo. Tudi Cvetka Flajs je imela eno veliko gredo. Družin, ki so imele tukaj vrt, je bilo več: Flajsova, Benkova, Soklerjeva, Torellijeva, naša, za druge že ne vem več. Grede so potekale vzdolž ceste. Moja greda je bila takoj ob robu ceste. Sadila sem solato, čebulo, česen in drugo zelenjavo, krompirja pa nisem sadila. Vsak je sam skrbel za svoj vrt. Orodja pa nisem hranila v šoli, ampak sem ga prinesla od doma.

Minka Benko (1963): Od te šole pa vse do Oražmovih (sedaj je tam Hauptmanova hiša) je bil šolski vrt. Pred šolo je bilo malo dvorišča za avto, naprej pa so bile vrtnice grede, ki smo jih uporabljali vsi učitelji, ki smo delali v Jaršah, pa v Trzinu in ena učiteljica, ki je delala v Radomljah. Vse je bilo obdelano, ampak samo za naše družinske potrebe. Učitelji, ki so živeli v šoli Trzinu in v Radomljah, so vrt imeli tukaj. Nismo pa takrat imeli vrta za šolske potrebe. Na tem vrtu smo gojili največ solate, rože, fižol in podobno kot to sedaj gojimo na vrtovih. Vrt smo imeli razdeljen najmanj na šest delov: midva, Ježkovi, Flajsovi, Torellijevi, Robiči, Soklerjevi, šest družin je bilo in vsaka je imela malo zemlje.

Breda Podbevšek (1972): Šolskega vrta, na katerem bi učenci kaj gojili, ni bilo več. Bili pa so kostanji, dvorišče je bilo precej večje kot zdaj, tam so bile drvarnice, kjer so imeli stanovalci drva in premog. Otroci so radi plezali na streho drvarnice.

Prispevek o Francu Flajsu v Ljubljanskem dnevniku 6. 7. 1957:¹²

»Kmečki ljudje pošiljajo svoje otroke v šolo veliko rajši, če vedo, da se bodo tam naučili razen pisanja, branja in računanja tudi stvari, ki jih nujno potrebujejo v vsakdanjem življenju – na podežlju predvsem znanja iz kmetijstva. Včasih je bilo na osnovnih šolah na vasi kmetijstvo poseben neobvezen predmet. Pri pouku iz kmetijstva so se učili otroci cepiti in gojiti sadna drevesa. Zvedeli pa so še marsikaj zanimivega o gnojilih, živinoreji, boleznih živine itd. Tako znanje je tudi zdaj potrebno. Poslušajmo, kaj pravi o tem problemu izkušen pedagog, upravitelj osnovne šole v Jaršah pri Domžalah, Franc Flajs:

»Današnje šole obiskujejo še premajhni otroci za takšen nazorni pouk iz kmetijstva. Pouk iz kmetijstva je bil že pred vojno namenjen predvsem starejšim otrokom, učencem od 5. do 8. razreda. Zdaj pa gredo učenci, ki končajo štiri razrede osnovne šole, že v gimnazijo. Gimnazije pa niso prevzele pouka iz kmetijstva, čeprav bi bilo to na podežlju zelo potrebno, vsaj v nižjih gimnazijah. Kmetje zaradi tega precej negodujejo in slišal sem že dosti pripomb na ta račun. Prej so učenci gojili svoja drevesa v šoli in po odhodu iz šole so jih smeli odnesti domov. Po navadi je bilo to najbolj sortno in rodovitno sadje. Za kaj takšnega zdaj nimamo niti sredstev – v šolskem proračunu nimamo predvidenega niti denarja za šolsko drevesnico in za gnojila.

Je pa še nekaj: zdaj na učiteljsišču več ne pripravljajo bodočih kadrov za pouk na deželi. Učitelj na podežlju bi moral imeti osnovno znanje iz kmetijstva. Znati bi moral svetovati in pomagati kmetom skoraj v vseh kmetijskih vprašanjih.

Ob ustanovitvi osemletk bodo morali pristojni činitelji upoštevati problematiko naše vasi in pripraviti takšen kader pedagogov za našo vas, ki bo s svojim vsestranskim znanjem pomagal tudi v kmetijstvu in ne samo na kulturno-prosvetnem in fizikalnem področju.

Šole na podežlju bi morale obvezno imeti velik šolski vrt in svojo drevesnico, v kateri bi bil nazorni pouk iz cepljenja, kjer so vinorodni kraji, pa morda tudi svojo trsnico ali majhen vinograd. V šolah na vasi bi bilo treba govoriti veliko več o živinoreji in o različnih boleznih živine. Vse to pa lahko predava le dobro podkovan učitelj, ki je to zanje pridobil že na učiteljsišču.«

Franc Flajs je takšen učitelj. Deloma si je zanje iz kmetijstva pridobil že na učiteljsišču v Tolminu, največ pa si ga je utrdil s prakso in poučevanjem na deželi – v Prlekiji. Tudi zdaj govori otrokom o kmetijstvu in jih poučuje, kako naj bi dobro gospodarili. Otroci ga imajo radi – pa tudi okoliški kmetje so s takšnim učiteljem zelo zadovoljni.

Taki učitelji so potrebni naši vasi – to je pred kratkim poudaril tudi predsednik Tito v svojem govoru v Skopju.«¹³

Kdaj so šolski vrt opustili?

Pavla Ježek (1961): Še potem, ko je bila že nova šola (opomba: Osnovna šola Josipa Broza Tita), so vrt še obdelovali. Mi pa smo ga imeli potem tukaj, ob našem bloku.

Minka Benko (1963): Ko sva se z možem preselila v novo hišo, sem opustila vrt pri jarški šoli. Na jarški šoli sva stanovala 13 let. Ko sva bila tam 10 let, se je že govorilo, da se bo šola obnovila, da morava najti drugo stanovanje. Takrat sva začela graditi novo stanovanjsko hišo in leta 1978 sva se vanjo vselila. Dokler niso te zemlje prodali in je na nekdanjem šolskem vrtu zrasla Hauptmanova hiša, deloma pa šolsko igrišče, so tam še obdelovali vrt. Sedaj pa ima šola še parcelo proti mlinščici.

Kako je izgledalo učiteljsko stanovanje: kateri prostori so bili, kje so imeli klet?

Slavko Cotman (1955): Ravnatelj Flajs je živel v stanovanju v pritličju šole. Do učiteljev smo imeli zelo spoštljiv odnos. Flajs učencev ni nikoli povabil v svoje stanovanje, prej Cvetka, pa tudi ona se je morala ozirati na moža. Takrat je bilo drugače, kot danes. Nihče se ni brez razloga sprehajal po hodniku. Na šoli je bil red, a nam ni bilo hudo. Po hodniku se nismo prosto sprehajali.

Anton Košenina (1959): Nikoli nismo bili tam.

¹² Taki učitelji so potrebni naši vasi, Obrazi, Ljubljanski dnevnik, leto VII, št. 131, 6. 7. 1957.

¹³ Taki učitelji so potrebni naši vasi, Obrazi, Ljubljanski dnevnik, leto VII, št. 131, 6. 7. 1957.

Minka Benko (1963): Klet smo imeli vsi, kar nas je bilo na vrtu. Ko si skozi zadnji vhod prišel v stavbo, si šel naravnost v stanovanje, takoj na desni pa so bile stopnice, ki so vodile v klet.

Ali so v času vašega poučevanja (bivanja) šolsko stavbo kaj prenavljali?

Pavla Ježek (1961): Prepleskali so zunanje in notranje stene in okna. Drugega pa ne.

Minka Benko (1963): Ko sem jaz tam učila, ni bilo prenove, le belilo se je.

Breda Podbevšek (1972): Obnovljena je bila dvakrat. Prvič so jo samo prepleskali. Generalno pa je bila prenovljena, ko so uredili vhod z druge strani šolske stavbe, iz podstrešja pa so naredili še dve učilnici.

Telovadnice do leta 1983 ni bilo. Kje so imeli učenci prej telesno vzgojo in kaj so počeli?

Slavko Cotman (1955): Telovadili smo zunaj, ker telovadnice ni bilo, nekaj pa tudi v razredu, ko smo dali klopi skupaj. Ne vem, ali smo hodili tudi v Zgornje Jarše k Majdiču. V okviru Induplati je delovalo telovadno društvo Partizan Jarše. Nekaj jih je hodilo tja. Pri nas doma pa je bilo potrebno čez dan iti na njivo delat, za knjigo in nalogo je bil čas šele zvečer. Imeli smo ravno toliko kmetije, da je bilo dosti dela. Rekreacijo smo imeli tudi med glavnim odmorom, ko smo morali hoditi. Smo šli na dvorišče in smo krožili (hodili v krogu) 15 minut.

Anton Košenina (1959): Telovadili smo tudi v razredu. Klopi smo zrinili skupaj in malo potelovadili. Pa ven smo šli, na vrt. Za Bistrico takrat še ni bilo urejeno. Poti so delali v času, ko sem bil predsednik krajevne skupnosti. Trudili smo se, da so zgradili dva mostova, čez Malo vodico in čez Pšato. Bistrica še ni bila regulirana, to je bilo narejeno kasneje, prekop Pšate pa je že bil, saj so ga naredili v letih 1948/1949.

Pavla Ježek (1961): Če je bilo slabo vreme, smo imeli telovadbo v razredih, če pa je bilo lepo, pa zunaj na dvorišču pri vrtovih. Vrtovi so bili malo odmaknjeni, med kostanji pa je bilo igrišče za otroke. Drvarnica pa je stala za enim kostanjem, ločena od šole, v smeri mlinščice.

Minka Benko (1963): Kadar je bilo lepo vreme, smo bili na dvorišču. V naši učilnici telovadba ni bil tak problem, ker smo imeli velik razred. Drugod pa so imeli manjše učilnice. Mi smo klopi porinili naprej, pa smo zadaj imeli prostor za telovadbo, najpogosteje pa smo šli ven na šolsko dvorišče. Otroci so se zelo radi igrali med dvema ognjema.

Ali ste šli tudi za Bistrico?

Pavla Ježek (1961): Imeli smo kakšen sprehod, pa iskanje in opazovanje, na telovadbo pa tja nismo hodili.

Kaj je bilo v tistem času na mestu Rakobove domačije, ki je zgorela med drugo svetovno vojno, danes pa je tam asfaltirano igrišče?

Slavko Cotman (1955): Mislim, da je ni bilo več, samo drvarnica je bila tam.

Breda Flajs (1961): Te ni bilo nič več. Zadaj je bil Pirnatov travnik, kasneje so Pirnatovi tam zgradili hišo.

Pavla Ježek (1961): Tam je bila drvarnica.

Minka Benko (1963): Kjer je bila Rakobova hiša, kjer je sedaj košarkarsko igrišče, se spomnim, da je ostal kot nekak hlev. Tam smo imeli smetišče, ki je bilo zabetonirano. Smeti so odvažali. Bilo je več kot en meter globoko in en meter široko, poševno, pokrito s plohom. Tja smo nosili vse vrste smeti.

Ker na to vprašanje nisva dobili natančnega odgovora, sva se o tem pogovorili z Janezom Pirnatom.

Do kdaj je stala Rakobova domačija poleg jarške šole? Ali so jo takoj po vojni podrli?

Janez Pirnat (1934): Zgorela je do tal, ker je bila lesena. Ostala je samo ena stena, kjer je bila vzdana krušna peč. Tisto so pa podrli. Rakobovo gospodarsko poslopje je pogorelo že nekaj let prej, potem pa so tam zgradili hlev, iz tega pa je potem sin naredil hišo.

Ali danes še živijo potomci Jožefe Zobavnik, ki je živela v Rakobovi domačiji?

Janez Pirnat (1934): Ona je vse imetje prepustila moji teti, ki je imela mlinarja za moža, Alojza Zalaznika. Potem, ko ji je hiša pogorela, je on skrbel zanjo. Ko ji je leta 1943 gorela hiša, se je komaj rešila. Nihče si ni upal tja. V šoli so bili eni štirje Nemci, ki so streljali proti Rakobovi domačiji, z druge strani so pa so nanje streljali »gmajnarji«, pa od Trnavca sem. Potem pa je prišla po vasi navzdol radomeljska nemška policija, pa so tako »užali« po njih, da ljudje niso vedeli, kaj se dogaja, K sreči ni bilo nič hudega, samo zelo je pokalo. Potem so se umaknili. Drug dan je domačija še gorela. Ko so Nemci prišli v mlin, kjer je delala moja teta, jih je vprašala: »Zakaj ste pa požgali to domačijo in zakaj ste tako streljali?« »A mi, da smo zažgali,« je rekel Nemec. »Tako pravijo ljudje, da ste vi,« je odgovorila teta. Nemec pa je rekel, da imajo toliko orožja, da bi ga lahko metali še dve noči dol, če bi hoteli.

Kje natančno je stala Rakobova domačija?

Janez Pirnat (1934): To je bila hiša številka 1 v Spodnjih Jaršah. Stala je tam, kjer je sedaj igrišče. Spredaj je bila še drvarnica, kjer je sedaj vhod v šolo, tam je bila tudi šolska ograja vse do ceste in na drugo stran okoli šole.

Kaj ste hranili v drvarnici, če je še bila? (Ali se spomnite, kdaj so drvarnico podrli?)

Breda Flajs (1961): Tam smo imeli premog in drva.

Pavla Ježek (1961): Drvarnica je bila pregrajena, v enem delu je bilo več premoga, v drugem pa samo drva. Ko sem se upokojila, je drvarnica še bila. Ne vem, kdaj so jo podrli.

Minka Benko (1963): Drvarnico so podrli, ko je bila zgrajena nova šola, nič prej, leta 1983.

Breda Podbevšek (1972): Bila je približno 2,5 m visoka, imela je opeke položene eno na drugo, kot neko satovje, tam so otroci kukali noter. Zanimivo je bilo gledati skozi luknje. Bila je zelo stara. Nevarno je bilo, ker so otroci plezali gor na streho. Podrli so jo, ko je bila prva obnova šole.

Slika 61: Vzhodna stran jarške šole med leti 1947–1983. Spredaj je stala drvarnica.

Ali ste otroci hodili tudi v drvarnico?

Slavko Cotman (1955): Smo, če je bilo potrebno prinesiti drva. Plezali pa po drvarnici nismo. Si nismo upali.

Anton Košenina (1959): V drvarnico nismo hodili. Za to je bila zadolžena teta Mila.

Kaj ste hranili v kleti? Ali ste jo sploh uporabljali?

Anton Košenina (1959): Nikoli.

Breda Flajs (1961): Kleti nismo uporabljali, le drvarnico.

Pavla Ježek (1961): V kleti nismo nič hranili. Na vrtu sem imela premalo pridelka.

Minka Benko (1963): V kleti smo imeli pozimi, ko smo prinesli z vrta, malo endivije, radič in podobno. Vsi smo tam hranili zelenjavo, da smo jo imeli za kakšen mesec. Za nič drugega kleti nismo rabili. Perilo smo sušili zunaj in na podstrešju. Na podstrehi so bili tudi golobi.

Breda Podbevšek (1972): Ne, v kleti nisem bila, tja si nisem upala. Tam notri so imeli same stare stvari, staro pohištvo in polomljene stole.

Šola je do prenove leta 1983 imela tudi podstrešje. Kaj se je nahajalo na njem? Ali ste tam kaj hranili?

Slavko Cotman (1955): Nikoli nismo bili tam.

Breda Flajs (1961): Tudi podstrešja nisva uporabljala.

Pavla Ježek (1961): Tam je bila ropotija: stari stoli, šolske mize in takšne stvari. Podstrešje so bolj uporabljali tisti, ki so v šoli stanovali.

Minka Benko (1963): Na podstrešju smo hranili kakšno kolo, tam smo sušili perilo, drugače pa je bilo kar prazno.

Breda Podbevšek (1972): Na podstreho pa si nisem upala zato, ker je bilo zelo zanemarjeno. Tam so živeli golobi in je bilo vse pokakano.

Ali se je ograja okoli šole in vrta kaj razlikovala od današnje?

Slavko Cotman (1955): Mislim, da se je malo. Sedaj je krajša, kot je vidno tudi na sliki iz leta 1947. Bilo je še dosti vrta proti jugu. Dvojna vrata v ograji pa so že bila. Ne spomnim se, za kaj so se uporabljala.

Anton Košenina (1959): Prav tako je bila v okvirjih, potem pa je bila znotraj okvirjev napeta mreža. Pri vhodu so bila vrata z enakim dizajnom, kot je v dvokrilnih vratih. Ta vrata, ki so v ograji še danes, so imeli gotovo za dovoz drv z vozom.

Slika 62: Severozahodna stran jarške šole po obnovi leta 1947.

Kako je izgledal šolski vhod in veža pri vhodu?

Slavko Cotman (1955): Pri vhodu je bila ograja. V notranjosti je bila ozka veža in par stopnic.

Anton Košenina (1959): Pri vhodu v šolo so bila dober meter široka vrata.

Kakšna je bila takrat cesta ob jarški šoli in koliko je bilo na njej prometa?

Slavko Cotman (1955): Mimo šole je šla glavna cesta Domžale–Kamnik, a takrat še ni bilo veliko prometa. Nove ceste še ni bilo.

Anton Košenina (1959): Ob jarški šoli je bil v času mojega šolanja še makadam. Spomnim se, ko so tukaj asfaltirali glavno cesto. Kot otrok sem šel velikokrat gledat na cesto, kako so jo izkopavali. Ob straneh so položili granitne kocke po celotni trasi. Pri Jančetovi Francki, kjer je ovinek za jarško šolo, so bili še travniki in vrtovi. Prej je tam cesta zavila v vas, potem pa je bila speljana naravnost v Domžale. Bila je makadamska in ob sušnem vremenu se je močno kadilo. Tako je bilo, preden sem začel s šolo. Z učiteljico Lidijo Panjan smo šli učenci jarške šole na slavnostno odprtje nove ceste. Ko so to cesto obnovili, sva z ženo stala na istem mestu, na zelenici pri Lovšetu, kot smo stali otroci z učiteljico Lidijo Panjan. Za obnovo te ceste smo se zavzemali že takrat, ko sem bil še predsednik krajevne skupnosti. Na direkcijo in občino smo pošiljali prošnje. Po tolikih desetletjih je bilo na istem mestu odprtje obnovljene

ceste. Najprej so asfaltirali glavno cesto, po letu 1963, ko nisem več hodil v jarško šolo, pa so asfaltirali tudi cesto ob jarški šoli. Prometa takrat še ni bilo veliko.

3.3 RAZREDI, UČENCI IN UČITELJI V JARŠKI ŠOLI

Kateri učitelji so v tistem času učili na jarški šoli?

Slavko Cotman (1955): V 1. razredu me je učila Lidija Panjan, v 2. razredu Cvetka Flajs, v 3. razredu Miha Lenardič, v 4. razredu pa Franc Flajs.

Anton Košenina (1959): Leta 1959, v 1. razredu, me je učila Lidija Panjan, v 2. razredu Cvetka Flajs, v 3. razredu spet Lidija Panjan, v 4. pa Rajko Radmelič.

Pavla Ježek (1961): Miha Lenardič je bil že upokojen. Na šoli sta bila oba Flajsova, pa Minka Benko, Valja Sokler, Metka Volkar je prišla, pa Bojana Količ, kasneje še Anica Črne, Ana Medved in Anica Pestotnik, (glejamo slike) pa Joža Rotar in Breda Podbevšek. Olgica Smole je tudi učila na jarški šoli. Takrat je živela na Rodici, blizu Brede Podbevšek, sedaj živi v Stranjah pri Kamniku.

Breda Podbevšek (1972): Ko sem bila na jarški šoli, so tam poučevale: Minka Benko, Pavla Ježek, Metka Volkar, Olga Smole, Angelca Blejc, Valja Sokler, kasneje Bojana Količ in Vilma Lenič. Ko je bila celodnevna šola (COŠ), se je začela delitev pouka tako, da so imeli eni glasbo, drugi pa telesno vzgojo in tako naprej. Takrat smo bili v šoli od 8h do 15h oz. do 15.30, ni pa bilo podaljšanega bivanja. V jarški šoli so bili klasični oddelki, 1., 2., 3. in 4. razreda. Kasneje pa se je to reorganiziralo tako, da so bili v jarški šoli samo B oddelki.

Sliki 63 in 64: Podpisi v spričevalu Slavka Cotmana ob koncu 1. in 2. razreda.

Sliki 65 in 66: V 3. in 4. razredu sta Slavka Cotmana poučevala učitelja Miha Lenardič in Franc Flajs.

Katere razrede ste učili vi?

Pavla Ježek (1961): Nekaj časa sem učila 1. razred, potem 3. razred, včasih tudi 5. razred, največ časa pa 3. razred.

Minka Benko (1963): Največ 4. razred, včasih tudi 2. razred, 1. razred pa samo enkrat.

Breda Podbevšek (1972): V začetku sem imela podaljšano bivanje. Velikokrat sem nadomeščala Valjo Sokler, ko je bila bolna. V okviru COŠ sem imela likovno vzgojo in sicer vse razrede nižje stopnje in enega do 8. razreda.

Koliko učencev je bilo v razredu?

Slavko Cotman (1955): To se vidi iz fotografij. Ponavljalci so bili vedno, tudi že v prvem razredu. V četrtem je bilo več takšnih, ki so osemletko že zaključili.

Anton Košenina (1959): V arhivu imam tri šolske slike.

Pavla Ježek (1961): Veliko, po 30 in več. To se vidi tudi na slikah. Otrok nisem veliko »štrucirala«, ker sem jih imela zelo rada in otroci so me imeli radi. To velja predvsem za nižje razrede.

Minka Benko (1963): V razredu je bilo povprečno 24 do 30 učencev, tudi več. Dekleta in fantje so bili pomešani kot sedaj.

Breda Podbevšek (1972): Bilo jih je od 28 do 30, zelo močni oddelki so bili. Koliko jih je bilo najmanj, se ne spomnim, mogoče 22 do 24.

Ali so boljši učenci pomagali slabšim?

Pavla Ježek (1961): To pa vedno.

Minka Benko (1963): Mogoče si sedaj bolj pomagajo, ne vem. Dobro bi bilo tako in učitelji smo učence tako vzgajali, da so si pomagali.

Breda Podbevšek (1972): To pa vedno.

Kako ste reagirali, če je kdo motil pouk, če je kdo nagajal sošolcem ipd.?

Pavla Ježek (1961): Ja, umirila sem jih. Tepsti jih nisem smela, lahko pa sem jih glasno kregala.

Matjaž Ježek: (pokaže ravnilo) »Da, tudi z ravnilom so koga udarili. Tone Ungarjev je bil bolj živ fant, pa jih je tudi dobil, pa ne samo od naše mame. On si je to zapomnil in vedno, ko jo sreča, reče: »Tovarišica Ježkova, vi ste mene v red spravili.«

Pavla Ježek (1961): Jaz sem to že pozabila. Imam pa raje, da je otrok živahen, kot pa preveč prestrašen.

Minka Benko (1963): Mislim, mogoče se motim, da včasih ni bilo tako, kot danes jamrajo učitelji. Nimam občutka, da bi bilo tako hudo. Včasih je bil kakšen učenec, da si moral kdaj kakšno stvar dvakrat povedati, drugače pa ne. Spomnim se nekoga, ki je bil potem dober pevec in je pel pri enem ansamblu. Če je bil razigran, sem rekla, pridi gor in nam dve zapoj. Pa je zapel. Ko smo imeli v Domžalah neko zabavo v Hali Komunalnega centra, je on pel v ansamblu. Takrat je rekel, da bo eno zapel za »našo tovarišico«. Rekel je, da sem že takrat vedela, da zna dobro peti in da sem ga kar pred tablo poklicala, da je pel, če je bil siten. Tako je rekel. Kako učitelj reagira v takem primeru, je odvisno tudi od njega samega. Mož pravi, da nisem nikoli prišla slabe volje iz šole. Res je tudi, da sem sedaj že 26 let v pokoju. Mogoče bi bilo drugače, če bi še danes učila. Mogoče pa so se razmere res spremenile in so starši in otroci danes drugačni.

Breda Podbevšek (1972): Moram reči, da nisem imela kakšnih hudih problemov z zelo živahnimi otroki. V podaljšanem bivanju sem jih največkrat umirila tako, da smo šli ven, da so se natekli. Takrat niso bili tako obremenjeni z nalogami. Naloge smo imeli vedno opravljene v eni uri, potem pa smo zelo pogosto izdelovali različne stvari, od igrač, pletenja, kvačkanja, v glavnem razna ročna dela. V zimskem obdobju, ko pogosto nismo mogli na igrišče in ob petkih, ko učenci niso imeli nobenih nalog, smo ta čas zelo izkoristili, da smo naredili veliko res dobrih stvari.

Kako so učitelji reagirali, če je kdo motil pouk ali je nagajal sošolcem? Kakšne so bile kazni?

Slavko Cotman (1955): Za prvo šolsko leto se ne spomnim. V drugem razredu pa sem enemu sošolcu, ko sva šla od verouka, nekaj nagajal, ne vem več, kaj je bilo. V šoli me je zatožil, zato sem potem stal v kotu. V tretjem razredu nam je učitelj Lenardič kar križe s kredo delal po obrazu, če je bilo kaj narobe. Tudi ravnatelj Flajs ni nobenega fizično kaznoval.

Anton Košenina (1959): Učitelji so ga poslali v kot, topli pa niso nikogar. V kotu je moral potem stati. Hecali smo se, da bodo šli sedet za oslovsko klop, a tega ni bilo več, samo še hec.

Pavla Ježek (1961): Približno trije so bili, ki so morali malo počakati, da so otroci odšli domov, da jim po poti niso nagajali. Drugače pa so bili otroci pridni.

Ali so se obleke učiteljev kaj razlikovale od današnjih?

Anton Košenina (1959): Moja mama je bila doma gospodinja, ker smo bili štirje otroci. Za nas je pletla puloverje in sama šivala srajce.

Pavla Ježek (1961): V Jaršah smo imele učiteljice dolgo časa halje. Bile so modre ali rdeče. Kupiti smo jih morale same, če smo jih hotele imeti. Halje niso bile čisto obvezne oziroma samo za višjo stopnjo, za nižjo pa ne.

Minka Benko (1963): Halje smo imeli, ko se je začela Titova šola. Bile so tri vrste: modre, zelene in rdeče. V resnici niso bile nujno potrebne, mogoče le zaradi krede.

Breda Podbevšek (1972): Učitelji smo imeli na voljo tri barve halj in tri različne kroje, smo si lahko izbrali. Vsi učitelji so imeli halje. Halje so dali narediti. Učenci so imeli tudi neke halje, imeli so tudi narokavnike z elastiko, da niso imeli od miz poškodovanih in strganih oblačil. Na oblačila smo morali takrat zelo paziti. Takrat še ni bilo nobene konfekcije, vse obleke so izdelale šivilje.

Kakšni so bili učitelji do učencev?

Slavko Cotman (1955): Bili so zelo dobri, zelo spoštljivi. Šolo je vodil pokojni ravnatelj Flajs, pa tudi ostali učitelji so bili v redu. V tretjem razredu me je učil Miha Lenardič, ki je bil izredno strog, a pošten. Ko je dobil prvo penzijo, je vzel denarnico in rekel: »Sedaj vam bom pa nekaj kupil.« Takrat je to nekaj pomenilo, ker smo živeli v pomanjkanju. Ravnatelja Flajsa sem se takrat kar malo bal. Bil je strog, a pošten. Za napredovanje je zahteval znanje, zato jih je kar nekaj ponavljalo. Tudi Panjanova je bila zelo v redu, njen oče je bil kadrovnik v tovarni Induplati. Da je ta šola ostala, je velika zasluga tovarne Induplati Jarše. Zelo veliko je šoli finančno pomagala, npr. pri prevozih na izlete, tovarniški avtobus so nam dali. Šoli je pomagala tudi papirnica na Količevem.

Anton Košenina (1959): Imam zelo lepe spomine na vse šolanje. Bilo je korektno in zelo fer. Verjetno smo bili otroci kdaj tudi malo nagajivi, a smo se vedno lepo razumeli. V 4. razredu je v naš razred med šolskim letom prišel nek Marcel, ki se je priselil v naše kraje. Bil je majhen in suh fantek kot jaz. Potem pa me je Rajko Radmelič predlagal za najboljšega učenca. Najprej mi to sploh ni bilo všeč. Rekel sem, da je Marcel tudi priden. Pa je učitelj rekel, da Marcel ni celo leto z nami kot jaz.

Kako so učitelji pohvalili učence? Ali je kdo od učencev ob koncu leta dobil kakšne pohvale?

Slavko Cotman (1955): Verjetno je bilo kaj, a se tega ne spomnim.

Anton Košenina (1959): Iz vsakega oddelka je šel najboljši učenec na sprejem k predsedniku občine. Za nagrado smo dobili knjigo s posvetilom. Predsednik občine je bil takrat Jože Pogačnik, ki bo letos star 101 leto, oče nekdanje rodiške ravnateljice. Podaril mi je knjigo *Skriti dnevnik* in jo še vedno hranim. Prireditev je bila v parku za železnino, kjer je bila restavracija Pri pošti. Drugih pohval ali priznanj še ni bilo.

Kako so učitelji gledali na verouk in versko pripadnost učencev?

Slavko Cotman (1955): O tem se ni govorilo. Verouka v šoli nismo imeli več. K verouku smo Rodičani hodili v Domžale k pokojnemu župniku in skladatelju Matiju Tomcu. On ni nikogar silil, da bi moral hoditi, pa ogromno smo prepeli. On sam je napisal veliko pesmi. Bil je zaljubljen v glasbo in ta mu je bila sveta. Tako z veroukom Rodičani nismo imeli nobenih težav, kot na primer Jaršani, ki so hodili v Mengeš. Matija Tomc je veliko orglal. Ko je sedel za orgle in zaigral Pesem sužnjev, se je cerkev kar tresla.

Anton Košenina (1959): Verouka v šoli nismo imeli več. V cerkev in k verouku smo hodili v Mengeš. Od leta 1948 ali 1949 v grobeljski cerkvi ni bilo več maš. V šoli ni bilo nobenega razlikovanja zaradi verske pripadnosti. Nekoliko so bili prizadeti le kmetje, ki so morali malico plačevati, pa čeprav niso bili bogati in so morali trdo delati. Nekateri drugi učenci pa so imeli malico brezplačno. Kmetje so bili malo ožigosani.

Ali ste otroci čutili kakšna politična nasprotja v kraju, ki bi ostala iz časa vojne?

Slavko Cotman (1955): Nič, popolnoma nič.

Anton Košenina (1959): Ne, tega otroci nismo čutili. Pa tudi prav je bilo tako. Moj oče je bil med vojno kazensko zaposlen na železnici v Nemčiji, v Dresdenu. Imel je dosti izobrazbe, končal je škofijsko gimnazijo, kjer se je učil latinščine in nemščine. Maturiral je leta 1935, potem pa naj bi šel za duhovnika. Ker pa tega ni hotel, ga doma niso več marali. Ni bilo pomembno, da ga to ni veselilo. Oče mu je že leta 1935 umrl, ker je bil hud pijanec, mama pa ga ni več marala. Zato je potem živel pri sorodnikih v Mengšu, doma pa ni imel več vstopa. Ko je bil na škofijski gimnaziji, je bil tihi dogovor, da je pri maši vedno, kadar je maševal škof Rožman, ministriral moj oče in še en njegov sošolec. Očitno sta bila dobra učenca. Dve leti je bil potem brez službe, nato pa je le šel k škofu Rožmanu. Bila je gospodarska kriza, službo se je zelo težko dobilo. Škof Rožman mu ni zameril, da je opustil duhovniški poklic, ampak je zavrtel telefon in mu naročil, naj naslednji dan pride na delo na železnico. To je bila državna služba, najboljša takrat. Tako mu je škof Rožman pomagal, da je prišel do službe, kar pove, kakšen človek je bil škof Rožman v resnici.

3.3 PREDMETNIK, POUK IN ŠOLSKI PRIPOMOČKI

Preglednica 1: Šolski predmeti v osnovni šoli po spričevalu Slavka Cotmana¹⁴

<i>Predmet</i>	<i>1. razred</i>	<i>2. razred</i>	<i>3. razred</i>	<i>4. razred</i>
slovenski jezik	x	x	x	x
branje	x	x	x	
spoznavanje prirode			x	x
spoznavanje družbe				x
računstvo in geometrija	x	x	x	x
risanje	x	x		
likovni pouk			x	x
pisanje	x	x	x	x
tehnični pouk			x	x
petje	x	x		
glasbeni pouk			x	x
telesna vzgoja	x	x	x	x
vedenje	x	x	x	x

V vseh razredih od 1. do 4. so imeli naslednje šolske predmete: slovenski jezik, računstvo in geometrija, pisanje, telesna vzgoja, ocenjevali pa so tudi vedenje. V 1. in 2. razredu so imeli še risanje, petje in branje. Branje so ocenjevali še v 3. razredu. Poleg tega so v 3. razredu dobili dva nova predmeta: spoznavanje prirode in tehnični pouk, risanje in petje pa sta se preimenovala v likovni in glasbeni pouk. V 4. razredu so poleg teh predmetov imeli še spoznavanje družbe (preglednica zgoraj).

Katere predmete ste imeli najraje?

Anton Košenina (1959): Do 4. razreda so bili osnovni predmeti. Imel pa sem eno težavo, ker sem bil levičar. Lažje sem risal in pisal z levo roko, ampak takrat smo morali vsi pisati z desno roko. Vem, kako so me doma spodbujali, naj se navadim pisati z desno roko. Pisati z levo roko nam niso pustili, lahko pa sem z levo roko risal pri geometriji.

Katere predmete ste najraje poučevali in katere težje?

Pavla Ježek (1961): Zelo rada sem poučevala slovenščino, pa ročna dela, likovno vzgojo, glasbe nisem imela preveč rada, ker nimam takega glasu, vse drugo mi je šlo dobro. Pritožb nisem imela. Če kdo ni znal, sem ga po pouku pripravila, da se je naučil. Otroke je potrebno spodbujati, da imajo veselje za naprej.

Minka Benko (1963): Učitelj razrednega pouka poučuje vse predmete na nižji stopnji. Zelo rada sem učila matematiko, bolj kot slovenščino, tudi telovadbo, ker so jo tudi otroci imeli zelo radi. Nobene ure jim nisem odvzela, da niso ostali brez telovadbe.

¹⁴ Vir: Izkaz o uspehu in vedenju, Slavko Cotman, izdano 27. 12. 1955, Osnovna šola v Jaršah, razrednik: Lidija Panjan.

Katere pripomočke za pouk je imela šola in kaj so potrebovali učenci?

Pavla Ježek (1961): Učnih pripomočkov je bilo zelo malo, v glavnem kreda. Imeli pa smo revije, npr. Ciciban in Kurirček. Plakate smo tudi delali. Papir smo morali plačati. Učitelji smo ga prinesli od doma, da smo lahko delali. Bilo je pomanjkanje vsega. Zemljevid smo imeli. Poučnih slik je bilo tudi nekaj, a malo. Na nižji stopnji so bile to »luštne« slikice.

Minka Benko (1963): Zemljevid smo imeli, knjig pa je bilo manj, kot jih je zdaj. Včasih smo jih šli iskat tudi v novo šolo. Ravnilo smo imeli, posebnih učil pa ni bilo. Od leta 1960 do danes je 56 let. Ko sem sama hodila v šolo, smo imeli le pero in črnilo, potem so bili nalivniki, kulijev nismo dovolili, nalivniki pa so bili tisti čas za nekatere dragi. Flumastrov ni bilo, čeprav se jih je dalo kupiti v Avstriji ali Italiji, tukaj pa še ne.

Katere pripomočke za pouk ste takrat uporabljali učenci?

Slavko Cotman (1955): Nalivnikov ni bilo. Imeli smo pero in črnilo, ki smo ga morali sami kupiti.

Anton Košenina (1959): Stekleničko s črnilom smo imeli s seboj, pa držalo in navadno pero, ki si ga dal v držalo. Podobno je bilo redis peresom, a je bilo navadno pero. Potem si pomakal pero v črnilo in pisal, kdaj pa kdaj tudi kaj polil, da se je naredila packa na sredini lista. Vedno smo imeli pivnike pri roki. Paziti si moral, da nisi napisanega razmazal, da se je lepo posušilo ali pa si s pivnikom posušil napisano. Imeli smo tudi navaden svinčnik, barvic je bilo le šest osnovnih, pa ravnilo. Vse je bilo bolj skromno.

Ali so imeli učenci kdaj tudi pouk po skupinah ali po dvojicah? Ali ste imeli kdaj pouk na vrtu ali v bližini šole?

Pavla Ježek (1961): Včasih, za določene predmete, smo imeli tudi skupinski pouk, po tri, pet ali šest sem jih dala v skupino. Včasih smo imeli pouk tudi v okolici šole, šli smo k Bistrici, v Jarše, na Rodico in na grobeljsko stran.

Minka Benko (1963): Mogoče sem včasih rekla, naj se usedejo po štirje, po dvojicah pa manj.

Kako je potekalo ocenjevanje? Ali ste imeli napovedano spraševanje?

Pavla Ježek (1961): Če ni bilo za red (op. za oceno), je bila pohvala ali graja. Če se je pa znanje ocenjevalo, je nekdo lahko dobil tudi cvek. Če je bilo potrebno kaj zapisati, so morali otroci iti pred tablo, za ustno izražanje pa so bili lahko v klopi, kjer so stali ali pa sedeli, odvisno od snovi.

Minka Benko (1963): Otroci so za vse ocene vedeli, preden so dobili spričevalo. Za Rodico in Jarše lahko rečem, da so starši zelo radi prišli na govorilne ure. Tudi poznali smo se, sem le tukaj doma. Tudi če sem koga od staršev srečala, smo se pogovarjali o šoli. Za ocene ni bil nikoli problem. Napovedanega spraševanja ni bilo. Otroci so vedeli, da je treba znati. V nižjih razredih ni toliko snovi kot v višjih, kjer se mora ocenjevanje bolj razporediti. Velikokrat so bili vprašani pred tablo, pa tudi iz klopi so dvigovali roke. Dobili so ocene – 5, +4 in podobno, ne pa samo pluse in minuse, da bi imeli iz njih ocene. Tega nismo imeli.

Kako se spominjate pouka? Ali ste gledali tudi kakšne filme?

Slavko Cotman (1955): Diapozitive smo gledali, filme pa smo hodili gledat v Zgornje Jarše. Tovarna Induplati je imela svojo kinodvorano, pa smo tja hodili gledat šolske filme.

Anton Košenina (1959): Mogoče smo gledali kdaj diapozitive ali pa je učiteljica ali učitelj pomikal film kot diapozitive. To je bilo leta 1962 in 1963.

Kako je potekalo ocenjevanje?

Slavko Cotman (1955): Ustno smo bili vprašani v glavnem pred tablo. Pisne naloge v tretjem in četrtem razredu pa so izgledale tako, da je učitelj narekoval vprašanja, potem smo nanje pisno odgovarjali.

Anton Košenina (1959): Na začetku je bila čebelica. To je bila rdeča štampljka, ki je pomenila enako kot odlično. Dobil si jo, če si imel v redu vse, vsebino in obliko. Kasneje so bile tudi ocene. Dve leti, se mi zdi, so bile bolj čebelice. Še danes hranim en zvezek iz jarške šole, pa prvo berilo, rdečo prvo čitanko. Tudi pred tablo smo bili vprašani.

3.5 ŠOLSKA MALICA V JARŠKI ŠOLI

Ali je bila v šoli organizirana šolska malica? Če je bila, kdo je skrbel za to?

Slavko Cotman (1955): Prehrana je že bila. Malico smo prinašali od soseda, od Hudnikovih. Škoda, da so tisto hišo podrli, ker je bila enkratna. Pri malici so imeli neke skodelice, na katerih so bile figurice, nam pa se je šlo, kakšno skodelico bo kdo dobil. Kakav je bil idealen. Takrat tega ni bilo v izobilju.

Pavla Ježek (1961): Cajhnova je nekaj časa sama pripravljala malico. Potem pa smo jo dobivali iz nove šole. Kuhinja je bila v šoli, pred tem pa so malico pripravljali v sosednji hiši.

Minka Benko (1963): Šolsko malico smo imeli, zanjo pa je skrbel kuharica.

Breda Podbevšek (1972): Šolska malica je bila. Pripeljal nam jo je hišnik. Imeli pa smo v glavnem različne namaze, za pijačo je bil največkrat čaj, kakav ali mleko. Velika roza vedra so imela plastičen pokrov, iz katerih smo nalivali pijačo, ki je bila zelo vroča. Spomnim se, da se je ena punčka enkrat polila in opekla, ker jo je nekdo »ruknil«.

Kaj ste imeli za malico in ob kateri uri?

Slavko Cotman (1955): Vem, da je bil kakav, pa mleko v prahu, marmelada, pašteta. Ni bilo ne vem kaj, vse je bilo dobro.

Pavla Ježek (1961): Za malico je bila kava, kakav ali čaj, tudi kakšna zelenjavna juha včasih, pa namazi, pogosto marmelada. Malicali smo po drugi uri. Pouk se je začel ob osmih, večinoma so imeli otroci po štiri, včasih pa tudi pet ur.

Minka Benko (1963): Začetek pouka je bil ob 8-ih, malica je bila po drugi uri, konec pouka pa po četrti ali peti uri.

Breda Podbevšek (1972): Malica je bila po drugi šolski uri, tako v podaljšanem bivanju, kot pri pouku. Začetek podaljšanega bivanja je bil ob osmih, tako kot pouk. Popoldne je bilo podaljšano bivanje od 13-ih do 17-ih.

Kje so učenci imeli malico? Ali so morali imeti mogoče pogrinjek?

Pavla Ježek (1961): Malicali so v razredu. Imeli so prtičke, ki so jih prinesli od doma. Če kdo ni pojedel, je ostanek malice zavil v tisti prtiček in ga odnesel domov.

Breda Podbevšek (1972): Malicali smo v razredih. Vsak je imel svoj prtiček. Eni so imeli zelo lepe prtičke, s kvačkanim robom. Učenci so imeli tudi doma sešite vrečke za malico.

Kakšne so bile naloge rediteljev?

Pavla Ježek (1961): Reditelji so morali na koncu počakati in pospraviti učilnico. Zapirali so pipe, če jih je kdo pozabil zapreti. Pozdravljalo se je z »Zdravo«. Prej je bil nekaj časa pozdrav: »Za domovino, s Titom naprej.« Učenci so pozdravili, ko so prišli v razred in ko so šli domov. Reditelj je rekel: »Za domovino,« vsi pa so odgovorili: »S Titom naprej.« Najprej sem prvi del izgovorila jaz, nato pa reditelji. Reditelj je prišel spredaj, vsi so morali vstati in takrat smo se pozdravili. Z »zdravo« se nismo dolgo pozdravljali.

Breda Podbevšek (1972): Naloge rediteljev so bile enake kot danes: pobrisati tablo, pogledati, če je garderoba urejena, kdor ni imel čevljev lepo zloženih, je moral ven in jih lepo zložiti. Red je moral biti, ker nas je bilo veliko in so bili zelo majhni prostori, garderob ni bilo.

3.6 IZLETI V JARŠKI ŠOLI

Ali ste imeli tudi šolske izlete, kam in kdaj?

Slavko Cotman (1955): V Kamniški Bistrici smo bili v 3. in 4. razredu na končnem izletu. Peljal nas je nek kmet iz Domžal, ki je imel diro, voz z ravno ploskvijo, na kateri smo sedeli. Cesta je bila makadamska. To je bil za nas praznik. Enkrat smo šli tudi na Rašico, ko je bil nek praznik ali srečanje. Pa na Dobeno se je dosti hodilo. V letu 1955 ali 1956 smo se peljali z avtobusom v Črni graben, v Šent

Ožbolt gledat novo šolo. Spomnim se, da smo šli po trojanskemu klancu peš, ker še ni bil tako speljan kot danes, avtobus pa je tam vozil prazen. V Kamniški Bistrici smo si ogledali kraški izvir. Planinski dom je tudi že bil. I. OŠ Domžale je organizirala, da so bili tam tudi šotori. V 6. razredu sem bil prav priden, pa sem bil izbran za taborjenje v Kamniški Bistrici. Tja, kjer je bil Titov dvorec, pa nismo smeli hoditi.

Anton Košenina (1959): Hodili smo na šolske izlete. V 1. razredu smo šli na Mengeško kočo, v 2. razredu, ko smo šli z avtobusom tovarne Induplati, prvič sem se peljal z avtobusom, na Polževo. Za naprej se ne spomnim, mogoče smo šli tudi v Postojnsko jamo. Na Polževem je bil dom, slišali smo tudi legendo o polžu, ki je bil privezan z verigo, to sem si dobro zapomnil.

Pavla Ježek (1961): Izlete smo imeli vsako leto. Če ne s prevozom, smo šli peš. Šli smo v Radomlje – v Volčji Potok, na Šumberk ali na Krumperk. Izleti so bili na koncu šolskega leta. Kadar pa smo imeli pohod med šolskim letom, smo šli kaj gledat ali čemu prisostvovat. Peš smo hodili tja in nazaj. Otroci radi skačejo, imajo energijo. Z vlakom nismo šli nikoli, se ne spomnim. Z avtobusom pa smo šli, ko sem učila 5. razred.

Minka Benko (1963): Šolskih izletov, da bi se kam peljali, dolgo časa nismo imeli. Šli pa smo peš na Mengeško kočo, pa na Dobeno, takrat še ni bilo športnih dni. Tja in nazaj smo šli peš. Takih izletov, da bi šli na vlak, ni bilo. Vsako leto smo šli na Mengeško kočo, na Dobeno, na Šumberk. Ob Kamniški Bistrici je sedaj zelo lepo urejeno, takrat pa še ni bilo tako. Pred šolo je bil še makadam. Mimo šole je potekala glavna cesta iz Domžal proti Kamniku, ki je pri šoli naredila velik ovinek. Tudi avtomobilov še ni bilo veliko. Ko smo si šli ogledat Postojnsko jamo, smo šli z vlakom.

Breda Podbevšek (1972): Največkrat smo šli v bližnjo okolico. To so bili tisti prvi izleti, ko se je največ hodilo na Dobeno in na Mengeško kočo, pri katerih nismo bili vezani na prevoz. V podaljšanem bivanju smo največ hodili v grobeljski drevored in v tisto gmajnico poleg drevoreda. Tam so se otroci lovili in se lepo igrali. Tam je bil griček, na katerem so se otroci pozimi tudi sankali, sanke so prinesli s seboj. Tam nam je bilo zelo zelo lušno. Z avtobusom se v začetnem obdobju nismo vozili. Kasneje pa smo potovali v Ljubljano in v Kamnik, kamor se je dalo priti tudi z vlakom, pa v arboretum. V podaljšanem bivanju smo hodili tudi za Bistrico, šli pa smo tudi do umetnega kanala Pšate.

3.7 INTERESNE DEJAVNOSTI NA JARŠKI ŠOLI

Katere interesne dejavnosti ste imeli v šoli in kdo jih je vodil?

Slavko Cotman (1955): Pevski zbor je vodila Cvetka Flajs. Meta Pichlarjeva, ki je vodila zборе na novi šoli po letu 1972, pa je bila moja sošolka od 5. razreda naprej.

Anton Košenina (1959): Pri Cvetki smo peli. Vodila je pevski zbor, v katerem sem pel. V razredu nad Flajsovim stanovanjem, kjer je Cvetka poučevala, je bil harmonij. Tam smo vadili za proslave, posebej za 8. marec, ko smo imeli prireditev v Grobljah. Grobeljska dvorana je bila požgana in po vojni obnovljena.

Pavla Ježek (1961): Jaz nisem imela krožka. Eni so vedno morali počakati, ker so bili starši še v službi, to je bilo podaljšano bivanje. Organizirano je bilo potem, ko je bila že nova šola. Proslave in krožki so bili v novi šoli, Metka Pichler je vodila zборе.

Minka Benko (1963): Da bi imeli prav tako, kot smo imeli interesne dejavnosti na Titovi šoli, tega na jarški šoli še ni bilo. Se je pa vedelo, če je kdo hodil že kam drugam, npr. v glasbeno šolo. Za nižje razrede ni bilo šolskih tekmovanj.

Breda Podbevšek (1972): Interesnih dejavnosti še ni bilo. Različne »stvari« smo delali v okviru podaljšanega bivanja. V tistem času še nismo likovno ustvarjali za natečaje. Natečajev takrat praktično še ni bilo.

Ali ste bili vključeni v Športno društvo Partizan?

Slavko Cotman (1955): Ne. Bilo je v Zgornjih Jaršah. Eni sošolci pa so hodili tja.

Anton Košenina (1959): Ne. Sem pa dvakrat igral v igri Rdeča kapica. Pripravljala nas je neka ženska, ki je bila zaposlena v tovarni Induplati. Tudi nastopali smo v dvorani tovarne Induplati. To je bila

največja dvorana v nekdanjem okraju Kamnik. Mislim, da je imela 450 stolov. Rdeča kapica je bila prirejena (ježek jo je zbedel, ko je nabirala sadje). Člani telovadnega društva Partizan so telovadili na igrišču, kjer je sedaj trgovina Sam. Tam je bilo asfaltirano igrišče za košarko, severno od njega pa igrišče za odbojko, vse v pravih dimenzijah, nogometno igrišče, drogovi in vrvi za plezanje, pa za skakanje v daljavo. Včasih so nogometni klubi iz Mengša, Doba, Domžal in Jarš igrali v Zgornjih Jaršah. Še prej pa so nogomet igrali na nogometnem igrišču v Grobljah. Nace Rode, kardinalov brat, je bil prvi trener nogometašev. To je bila medobčinska liga, pa tudi v vseslovenski ligi so igrali, če so se uvrstili višje.

Ali ste imeli učne krožke, pri katerih so učenci pomagali drug drugemu?

Slavko Cotman (1955): Ne, tega nismo imeli. Kar je bilo medsebojne pomoči, je bila med poukom.

Anton Košenina (1959): Ne, takrat ni bilo tega. Kakšen učenec je tudi zaostal. Enega smo vsi ujeli in prehiteli. Če družina učencem ni nudila podpore, je imel v šoli težave. Družina je osnova še danes, tako je v življenju.

3.8 PROSLAVE IN DRUGE PRIREDITVE

Kako ste praznovali novo leto (1. in 2. januar)?

Slavko Cotman (1955): »Novoletna jelka« je bila prireditev. Dedka mraza se najbolj spomnim, ko je bil oče v Heliosu, otroci smo bili obdarjeni. Tovarna Induplati je tudi nekaj prispevala, pa se ne spomnim, ali je bilo to tudi za nas ali ne.

Pavla Ježek (1961): Ko sem bila v jarški šoli, smo praznovali v razredu. Tam smo priredili kakšno proslavo. Na nižji stopnji je prišel tudi dedek Mraz, v katerega sta se napravila učitelja Vinko Cedilnik ali Metod Klemenc, učitelj telovadbe. To je bilo potem, ko je bila že nova šola.

Minka Benko (1963): Novo leto smo praznovali kar v razredih. Vsaka razredničarka je organizirala prireditev v svojem razredu. Povabila je starše, naredili smo novoletne smrekice, jih okrasili. Potem so eni kaj zapeli, drugi so recitali. Vedno sem bila pozorna na to, da so vsi nastopili, ker je hudo, da nekateri nastopajo, drugi pa nikoli. Naredili smo tako, da so vsi zapeli. Veliko nastopov je bilo po dvojicah, nekaj pa posamičnih. To smo organizirali kakšen dan pred koncem pouka, tik pred novim letom. Za dedka Mraza smo otroke vozili v Domžale v kino. V šolo ni prišel, razen če so se učitelji napravili.

Breda Podbevšek (1972): Bila je interna prireditev. Otroci so pripravili točke in nastopili. Prireditev je bila v telovadnici, a samo za otroke, brez staršev.

Kako ste praznovali Prešernov dan (8. februar) - kulturni praznik?

Slavko Cotman (1955): Tega se slabo spomnim. Bežno se spominjam, da smo o Prešernu govorili v 4. razredu pri pouku.

Anton Košenina (1959): V šoli smo imeli recitacije. Mislim, da je bilo to samo v okviru razreda. Prinesli smo tudi kakšne slike Prešerna ali njegove rojstne hiše in naredili stenčas.

Kako ste praznovali dan žena (8. marec)?

Anton Košenina (1959): Proslava je bila v dvorani v Grobljah. Tam smo peli, povabljenke pa so bile samo mame. Imam tri leta mlajšo sestro. Takrat je znala lepo recitacijo, pa me je mama prosila, naj učiteljico vprašam, če bi jo na prireditvi lahko povedala, čeprav še ni hodila v šolo. Mene pa je bilo takrat tako sram, bil sem preveč boječ, da učiteljice nisem vprašal. Sestra je potem jokala, meni pa je bilo zelo hudo in nikoli si nisem odpustil, da se nisem zavzel zanjo. Imel sem hudega moralnega mačka. Tega se še danes zelo dobro spominjam.

Pavla Ježek (1961): Za dan žena smo povabili starše, pa ne vedno, tu in tam, kakšno leto. Mamam smo dali rože, pa prtičke smo delali zanje.

Minka Benko (1963): Dan žena smo vedno zelo lepo praznovali. Takrat še ni bilo materinskega dne. To je bil praznik za mame. Cel teden smo se o tem pogovarjali z otroki, da smo otrokom povedali, kako naj oni gledajo na mamice, če je hudo, naj tudi povejo. V Grobljah, v kulturnem domu, smo imeli vsako

leto, največkrat prav 8. marca, šolsko proslavo. Proslavo smo imeli vsi razredi skupaj. Mamicam smo voščili, pa vsak je mamici prinesel rožico. Mamice so bile zelo vesele, ko smo imeli v Grobljah te proslave. **Pusta** smo tudi imeli. Kdor je hotel, se je napravil. Zadnja leta je bilo tudi tako, da smo šli v pustnih maskah malo naokrog po kraju. Otroci pa so kasneje pripovedovali, kako je bilo, ko so sami hodili naokrog.

Breda Podbevšek (1972): Dan žena smo praznovali. Mogoče je bila kakšna skupna proslava, obvezno pa smo nekaj izdelali za mamice, v Jaršah in tukaj, na Rodici. Takrat še nismo proslavljali materinskega dne. V Grobljah so bile proslave za širše občinstvo, pripravili smo razne recitacije, zapel je tudi zborček.

Kako ste praznovali praznik dela (1. in 2. maj)?

Slavko Cotman (1955): O tem smo govorili v razredu in imeli proslavo v Jaršah v dvorani, skupaj s tovarno Induplati. Tovarna je priredila proslavo, mi smo pa nastopali na njej. V Domžalah (I. OŠ) pa je bil že večji zbor, mešani pevski zbor, prišel je tudi pokojni Stane Habe.

Anton Košenina (1959): Zagotovo smo imeli kakšne proslave, kresa pa ni bilo. Ne spomnim se tega natančno.

Pavla Ježek (1961): Takrat smo bili dva dni doma. Pred praznikom je bila proslava. Za vse te praznike je bila proslava, včasih v šoli, včasih pa v Grobljah. Ne spomnim pa se, da bi bila kdaj proslava v dvorani Majčevega dvora (opomba: dvorana tovarne Induplati).

Minka Benko (1963): Praznik dela smo tudi praznovali. Bila je proslava za 1. maj, ni pa bilo to v dvorani, ampak so bile razredne proslave.

Breda Podbevšek (1972): Posebej nismo praznovali.

Kako ste praznovali dan mladosti (25. maj)?

Slavko Cotman (1955): To je bil praznik, ko je nekaj mladih iz Občine Domžale odšlo nastopat v Beograd. Ostali pa smo imeli tukaj kakšno proslavo ali tekmovanje na igrišču. Tako je bilo v Domžalah, v Jaršah se tega ne spomnim.

Anton Košenina (1959): Bile so mini štafete, več lokalnih štafet, ki so krožile po Sloveniji. Bila je tudi kurirčkova pošta. Takrat smo imeli tudi revije Ciciban, Kurirček, pa Pionirski list, kasneje je iz tega nastal PIL. Iz Cicibana smo za praznike tudi kaj prebrali.

Pavla Ježek (1961): Sigurno smo ta dan praznovali. Mimo sta šli štafeta in kurirčkova torbica. Ko je šla štafeta mimo, smo jo šli vsi čakati za cesto.

Minka Benko (1963): Dan mladosti je bil bolj pomemben za višje razrede. Bil je pa prost dan. Pozneje smo bili Titova šola, Tita smo morali prositi, da so šolo lahko imenovali po njem. Bili smo zelo ponosni, da smo bili Titova šola. Tita smo povabili, da bi prišel na slavnostno odprtje nove šole, pa ni prišel, ker je imel verjetno dosti drugih pomembnih stvari, prišel pa je Mitja Ribičič. Ko je Tito potoval skozi Domžale, se je ustavil na glavnem križišču. Po glavni cesti iz Ljubljane proti Celju se je peljal in se je tukaj ustavil. Na vsaki strani ceste so bili učenci naše šole, ena učenka pa mu je v imenu vseh izročila šopek rož. Titova slika je bila v vseh učilnicah v Jaršah. Imeli smo tudi slike pisateljev in pesnikov, o katerih smo se v šoli učili.

Breda Podbevšek (1972): To se je takrat praznovalo. Ni bilo nikoli pouka, bil je prost dan. Proslava je bila v veliki avli. Posebej v Jaršah proslave ni bilo. Pogovorili smo se ali pa smo šli na kakšen izlet. Takrat smo vse okrasili z zastavicami, z delavsko in državno zastavo. Tudi za prvi maj je bilo vse polepljeno z zastavicami po oknih. Zastavice smo naredili sami.

Ali ste imeli Titovo štafeto?

Slavko Cotman (1955): Ja, tudi Titova štafeta je bila. Mimo so tekli, mi pa smo jih šli gledat. Pa če je bil kakšen politik, smo tudi šli za cesto.

Anton Košenina (1959): To je bilo. To so bile lokalne štafete, kot sem že omenil.

Pavla Ježek (1961): Smo imeli.

Minka Benko (1963): Titova štafeta je bila. Štafeto so prevzele glavne šole, v glavnem so bili to malo večji učenci. So pa učenci iz naše občine hodili tudi v Beograd, kjer so imeli dan mladosti in so štafeto predali Titu.

Breda Podbevšek (1972): Vsaka šola je imela tudi Titovo štafeto.

Ali ste imeli kurirčkovo torbo:?

Slavko Cotman (1955): Kurirčkove torbe še nismo imeli, žena pa jo je že imela. Pri nas se je ne spomnim.

Pavla Ježek (1961): Smo imeli.

Minka Benko (1963): Kurirčkova torba je bila. To je bilo tako, da so torbo nosili in si jo predajali. To je bil bolj spomin na vojno, na partizane.

Breda Podbevšek (1972): Tudi kurirčkovo torbo smo vedno imeli vsi skupaj, ni bila posebej za Jarše. Vsepovsod je bilo okrašeno z zastavami. Vem, da sem jih z otroki delala za dan mladosti, vse je bilo okrašeno z njimi, tudi zunaj šole. Enkrat smo risali ogromne bele marjete, bilo je zelo lepo. Pa cvetlična korita smo imeli porisana s kredami. Bilo je zelo slovesno. Vse je bilo lepo urejeno, nikjer ni bilo nobenih smeti, korita so bila urejena, če je bilo potrebno na novo posaditi rože, so bile posajene.

Kako ste »praznovali« 1. november, dan spomina na mrtve? (Ali ste obiskali spomenike NOB?)

Slavko Cotman (1955): Smo šli.

Anton Košenina (1959): Smo šli k spomeniku pri tovarni Induplati v Zgornje Jarše. Ta spomenik je bil postavljen kmalu po vojni.

Kako ste praznovali dan republike (29. in 30. november)?

Slavko Cotman (1955): To je bil glavni državni praznik. Takrat je bil sprejem cicibanov v pionirsko organizacijo. Mislim, da je bilo to v tovarniški dvorani Induplati, tam smo dobili rutke in kapice. Tam smo skoraj vsi sodelovali. Pa zastavice so bile.

Anton Košenina (1959): Takrat je bil sprejem cicibanov v pionirje. Bili smo postavljeni v vrsto, dobili smo modre kapice z značko, na kateri sta bila dva pionirja, ter rdeče rutke. To je bilo takoj na začetku 1. razreda. Kapico sem še dolgo hranil. Imeli smo tudi papirnate zastavice na palčkah. Ob 29. novembru je bila odprta tudi nova cesta. Bil je sivkast, turoben dan, ko smo z učiteljico Lidijo Panjan stali za cesto. Takrat med šolo in novo cesto še ni bilo nobenih hiš, samo travniki oziroma kmetijsko zemljišče.

Pavla Ježek (1961): Takrat je bil sprejem cicibanov v pionirje. Proslava je bila v šoli, v Jaršah. Proslave so potekale tako, da so otroci deklamirali in peli, bil je nek govor, včasih smo naštudirali tudi kakšno igrico, primerno prazniku.

Breda Flajs (1961): Proslave so bile na šoli ob vseh državnih praznikih. Sprejem v pionirje je bil 29. novembra, praznovali so še 1. maj, pa 25. maj – dan mladosti, pa Tito je enkrat prišel v Domžale ...

Minka Benko (1963): 29. novembra je bila proslava skupaj s I. domžalsko šolo. Takrat je bil praznik, ko sta bila prosta dva dneva. Največkrat je bila proslava v šoli, prej v I. domžalski, potem pa v Titovi (današnji OŠ Rodica). Flerinova I. OŠ je stala zraven gostilne Keber, jarška in ihanska šola pa sta bili njeni podružnici. Proslave smo imeli skupaj. Za 8. marec smo imeli velikokrat proslavo v Grobljah. Po vojni so v grobeljski dvorani nekaj delali, kot ena velika delavnica je bila najprej, dokler ni začela delovati krajevna skupnost. V dvorani Majčevega dvora proslav nismo imeli.

Breda Podbevšek (1972): To je bil poseben praznik, saj smo takrat sprejemali cicibane v pionirje. Na začetku je bila interna proslava, potem pa je bila proslava tudi s starši, zato je potekala popoldne. Vsi so se slikali s pionirskimi kapicami. Odvijala se je v avli, v Jaršah pa posebej proslave ni bilo. Proslave so vedno združevale celotno šolo. Bile so tukaj, na tej šoli (opomba: OŠ Rodica). Kako je bilo prej, ko te šole še ni bilo, pa ne vem, ker me še ni bilo na šoli.

Ali ste se udeležili mladinske delovne brigade?

Pavla Ježek (1961): Tega nismo imeli.

Minka Benko (1963): V mladinski delovni brigadi sem bila dvakrat, ko sem bila še na učiteljski, leta 1957 in 1958. Pri Novem mestu smo gradili avtocesto proti Zagrebu.

Breda Podbevšek (1972): Ne spomnim se, da bi bile. Samo po potresu v Breginju je učitelj Metod Klemenc organiziral delovno brigado, v kateri so bili osmošolci, šli so pomagat ljudem. Nekaj časa so ostali kar tam. To je bila edina taka brigada.

Ali ste organizirali srečanja in pogovore z borci NOB?

Slavko Cotman (1955): Ne vem, če je bilo to tukaj. Možno pa je. Tudi približno vem, kdo so bili. V našem koncu se borci niso tako izpostavljali. Bili pa so iz Radomelj in Domžal. Tukaj so bili Juhantovi, pa Aleksander Skok, Ana Testen z Rodice, nekaj jih je bilo. V Radomljah je bil Luka Pirš. Spominjam se, da smo šli v 4. razredu gledat Lukovo bolnico na Kolovcu. Moja mama je bila doma v vasi Dolenje, ki se nahaja med Rovami in Rafolčami. Dolenje je bila majhna partizanska vas. Luka je vedno tja gor prišel. Iz Jarš smo šli peš do Lukove bolnice. Hodili smo najmanj dve uri v eno smer.

Pavla Ježek (1961): Na proslavah so večkrat govorili, v razredu pa jih nismo imeli na obisku.

Minka Benko (1963): Borci so prihajali. Spomnim se ene borke iz radomeljske šole, ki je večkrat prišla. Povabili smo heroje ob proslavah, npr. za 1. maj ali 29. november. Spomnim se, da je prišel Vaitov z Vira, pa Viktor Avbelj, prišla je Zidaričeva, ki je učila v Radomljah, bila je v partizanih. Večkrat smo imeli ene in iste.

Breda Podbevšek (1972): Imeli smo pogovore z borci. Točno vem, kateri borci so prihajali. Temi NOB oz. srečanju z borci je bila posvečena ena posebna ura. Prišli so vedno v partizanski uniformi. Prinesli so torbe, v katerih so med vojno nosili pošto. Na šoli so bili kakšno uro ali dve in bilo je zelo zanimivo. Otroke je zanimalo, kje so bili med vojno, kam so se skrili, kaj so delali itd. Potem smo jih pogostili.

Ali se spomnite, kako je delovala pionirska organizacija? Ali ste imeli kakšne pionirske igre in pionirski prapor?

Slavko Cotman (1955): Nekaj se je dogajalo, a se ničesar ne spomnim.

Anton Košenina (1959): Mislim, da tega ni bilo. Spomnim se, da je bil predsednik pionirjev Marjan Jeretina.

Ali ste imeli pionirski odred?

Pavla Ježek (1961): Tudi ta je bil na nižji in višji stopnji, višja stopnja pa je imela tudi že nekaj mladincev. Imeli so sestanke. Vodila jih je razredničarka. Tudi jaz sem vodila svoje pionirske sestanke. Otrokom smo dali kakšna navodila za delo in učenje.

Minka Benko (1963): Seveda je bil pionirski prapor, pa tudi mladinski prapor. 29. novembra so bili prvošolci sprejeti v pionirje, 25. maja pa so bili učenci 7. razreda sprejeti v mladince. V 8. razredu so bili že mladinci. Pionirčki so imeli rutke in kapice. Ko smo imeli proslavo, smo na šolo povabili borce, ki so bili v partizanih, gledali smo kakšne filme na majhne projektorje. Televizije v šoli še ni bilo. Imeli smo tudi pionirsko in mladinsko organizacijo.

Breda Podbevšek (1972): Tudi prapor smo imeli. Ta prapor je bil vedno zraven, ko so bile šolske proslave. Zastave in prapor so spadale k vsem proslavam.

Šolski upravitelj Franc Flajs je verjetno skrbel tudi za izobešanje zastave ob državnih in krajevnih praznikih. Kje so imeli zastavo izobešeno?

Breda Flajs (1961): Franc Flajs je bil zelo zaveden Slovenec, kakor vsa soška dolina, iz katere je izhajal. Primorci so vsi zelo zavedni ljudje (lahko se učimo domoljubja pri njih), ker so bili ogroženi in so se morali za slovenski jezik zelo boriti. Zatava je bila obešena na šoli, zunaj pri vhodu, takrat je bil vhod še s ceste. V jarški šoli so bile takrat lesene stopnice, ki so zelo škripale. Mene je bilo ponoči strah, če sem sama spala v stavbi, ko sta šla oče in Cvetka na dopust.

Ali se spomnite še katerih drugih pomembnih dogodkov iz tega časa?

Slavko Cotman (1955): Ne spomnim se. Ko je bila nova cesta odprta, nisem bil več na tej šoli.

Anton Košenina (1959): Zdi se mi, da so imeli v dvorani pustovanje. Pa plesi so bili v dvorani v Grobljah. Igrala je živa glasba, ne plošče. Plesi so bili kulturni in poznani daleč naokrog. Marsikateri par se je tukaj spoznal in kasneje poročil. V Grobljah so bila mlada dekleta, ki so obiskovala gospodinjsko šolo. To je bila znana plesna dvorana med Domžalami in Kamnikom. Plese je organizirala mladina. Bili so samo do 10-ih zvečer, pili pa so samo vodo in malinovec. Stoli so bili postavljeni na obeh straneh dvorane. Ko je bila glasba, so šli vsi plesat na sredino dvorane. Tako je bilo leta okrog leta

1960 pa do 1965. Potem pa so dvorano uničili, saj so jo začeli uporabljati za skladišče Napredka. Zraven dvorane je bila najprej Kmetijska zadruga Jarše, potem pa je bila tam trgovina. Zdi se mi, da je že pripadala Napredku. Verjetno so se politiki domenili tako, da je Napredek dobil dvorano za skladišče, zato v njej ni bilo več plesov.

V jarško menzo Majčev dvor pa sem hodil gledat prve skoke na televiziji, leta 1958. Polno nas je bilo tam, ki smo gledali en črno-bel televizor. Bil sem star 6 let, ko sem šel sam gledat skoke. To so bili prvi prenosi s Planice. Leta 1963 smo doma dobili televizijo, pa so iz okoliških hiš, z naše ulice hodili k nam gledat televizijo.

Pavla Ježek (1961): Zbornice v jarški šoli še ni bilo. Ko so otroci odšli, smo se dobivale v spodnjem razredu.

Matjaž Ježek: Vem, da so bile te učiteljice zelo povezane med sabo. Tudi družile so se izven delovnega časa. Valjči Sokler je bila doma v sosednjem bloku. Tukaj so bolj učiteljski bloki. Flajsova sta bila tudi tukaj, pa Končinova s šole Venclja Perka, Torellijevi so bili v drugem bloku, učitelj Čuden s šole v Dobu, Hribovškova učiteljica in iz drugih šol. Mama se je družila s Cajhno, bili so osebni prijatelji, pa z Metko Volkar, z Valjo Sokler smo se zelo dobro razumeli, z njenim najstarejšim sinom Sašom sva bila prijatelja.

Minka Benko (1963): Najbolj se spomnim, ko je bilo slavnostno odprtje nove šole, leta 1972. Jarška šola je bila prej pod zdajšnjo OŠ Domžale. Ko je bila slovesnost ob odprtju nove šole, se je zbralo zelo veliko ljudi. V tistem času je bilo v naši okolici narejenih veliko novih šol: v Mengšu, Radomljah, v Moravčah, naša, v Domžalah dve itd. Naredili so jih s samoprispevkov, pa tudi vrtce so naredili. Spomnim se jarške šole med vojno, ko je gorela. Živela sem v bližini, stara pa sem bila tri leta in pol (marca 1944). Sredi noči je začelo nekaj ropotati, slišalo se je streljanje, potem pa je stric, ki je ravno prišel iz partizanov, rekel, naj se nič ne bojimo, da bodo partizani zažgali šolo, ker so bili Nemci v njej. Dolgo časa je gorela, ker ni bilo veliko gasilcev, bila je vojna. Po vojni so šolo začeli obnavljati.

Breda Podbevšek (1972): Bili smo zelo povezani med seboj. Spomnim se, da so bile gasilske vaje, da smo imeli evakuacijo šole. Najbolj se spomnim, da so rekli: »Ker smo Osnovna šola Josipa Broza Tita, se bo Tito tudi oglasil, ko bo šel tod mimo. Pričakovali smo ga, potem pa smo zvedeli, da ne bo prišel v šolo, ampak se bo ustavil na glavnem križišču, danes blizu Lidla. Tam je bila kolona z veliko slavnostnega prometa. Ves ostali promet je bil zaustavljen. Učenci naše šole so šli tja in dva naša učenca sta Titu izročila šopek. To je bil zelo odmeven dogodek. Vsi so bili ob cestah, mnogi z zastavicami v rokah. Takrat so morali otroci imeti pionirske kapice in rutke. Na vseh teh proslavah so imeli otroci kapice in rutke.

Kaj so vam takrat pomenili prazniki in kaj vam pomenijo zdaj?

Breda Podbevšek (1972): Meni so v tistem času prazniki zelo veliko pomenili, kar sem potem pogrešala. Pomembno se mi je zdelo, da se je cela šola združila na dogodku. Vsi otroci naše šole so bili takrat skupaj in so pripravili proslavo, od prvošolcev do osmošolcev. Vse se je prepletalo. Bil je to res slavnostni dogodek. Zakaj se je ta tradicija prekinila, tega ne vem. Potem je bilo tako, da je višja stopnja imela eno proslavo, nižja stopnja drugo proslavo in ni bilo več tako pristržno. Meni je bilo prav to, da se vsi otroci šole srečajo na eni prireditvi, zelo lepo.

3.9 VLOGA JARŠKE ŠOLE ZA KRAJ, MNENJA IN SPOMINI

Kakšno vlogo je imela jarška šola za kraj nekoč in danes?

Slavko Cotman (1955): Uveljavljena šola je bila. Ni nam bilo nerodno, ko smo prišli v Domžale, da smo iz Jarš. Bili smo cenjeni. Ravnatelj je bil strog glede znanja. Šolski inšpektor je prihajal, mi nismo imeli Dolfeta Prešerna za inšpektorja, me je pa on učil slovenščino na I. OŠ Domžale in bil vsa štiri leta moj razrednik. Tudi v Domžalah smo imeli dobre učitelje. V 7. razredu smo šli z učiteljem Bukovcem za 14 dni v dom na Smrekovcu na Menino planino. V 8. razredu, leta 1963, smo šli za 14 dni preko Federalnega saveza v Zadar na končni izlet. Tudi na I. OŠ imam lepe spomine.

Anton Košenina (1959): Za kraj je šola osnova. Ljudje se tam spoznavajo, družijo, tako starši kot učenci in učitelji. Šola na vse deluje povezovalno in pozitivno. To velja še danes. Časi so danes drugačni, šola pa še danes za kraj deluje povezovalno.

Kaj vam je bilo na jarški šoli všeč?

Pavla Ježek (1961): Nobene slabe stvari ne bom rekla. Vsi smo se razumeli, to je bilo glavno. Pa ravnateljica Cvetka Flajs je bila v redu. Saj je včasih kaj rekla, a če si delal dobro, te je hvalila. Nikoli nisem bila okregana ali zaničevana, nikoli.

Minka Benko (1963): Spomnim se, da so na jarško šolo otroci zelo radi hodili, čeprav takrat še ni bilo telovadnice. Večkrat smo šli na igrišče in malokrat na novo šolo, ker je bila tam telovadnica večinoma polno zasedena.

Breda Podbevšek (1972): Všeč mi je bilo dvorišče, kjer so se otroci lahko na dokaj majhnem prostoru varno igrali. Lahko so tudi plezali na drevesa, to ni bilo nič hudega, so se na to navadili. Če lahko zlezejo na telovadna orodja, lahko tudi na drevesa. Niso šli do vrha, ampak samo do prvih vej. Potem smo nabirali prvi kostanj. Kjer so bila drevesa, je bila najbolj zanimiva senca. Ni bilo še klopi okoli dreves, le kakšen stol smo ven prinesli. Meni je bilo tudi zanimivo, ko smo šli v grobeljsko gmajno. S seboj smo vzeli malico, pa vedro z malinovcem, skodelice smo imeli v eni posodi, da smo malicali kar tam. To so bili najboljši dogodki.

Kaj vam je bilo najtežje in zakaj?

Slavko Cotman (1955): Nikoli mi ni bilo težko. Tudi če je bilo kdaj, je Cvetka Flajs takoj priskočila in vprašala, če je kaj narobe. Pa pomagali so nam.

Anton Košenina (1959): V 5. razredu sem si zadnjo uro na zadnji dan pouka zlomil roko. Šli smo se med dvema ognjema in sem z roko nerodno zadel ob tla, da sem imel kompliciran zlom roke. Cele počitnice sem imel potem roko v mavcu.

Pavla Ježek (1961): Mogoče sem kdaj pojamrala, da imam preveč dela, za popravljanje zvezkov, pa iskanje materiala. Ampak tako je moralo biti. Ko smo mlade učiteljice prišle v Jarše, smo dobile zadolžitve za Rdeči križ in za podobne stvari. Rdeči križ je bila dobrodelna organizacija, pri kateri smo pobirali prispevke za reveže, denar ali pa material.

Matjaž Ježek: Otroci so hodili po bencinskih črpalkah, s seboj so imeli škatlico za Rdeč križ in so pobirali prostovoljne prispevke. Učitelji so morali biti dežurni v šoli, da so ta denar prešteli in ga oddali naprej. Poleg tega je bila še pionirska organizacija, pa mladinska za večje učence.

Minka Benko (1963): Pravzaprav mi ni bilo nič težko.

Breda Podbevšek (1972): Najtežje je bilo, kadar so bili otroci vsi premočeni in mokri, pa nismo imeli kje posušiti garderobe. Ker se obleka ni posušila, so spet mokro oblekli nazaj. To je bilo najtežje.

Ali se mogoče spomnite še kakšne anekdote ali česa drugega iz jarške šole?

Pavla Ježek (1961): Vsako leto so učitelji hodili na izlete, tudi takrat, ko je bila jarška šola pod I. OŠ Domžale in OŠ Rodica, npr. na Snežnik leta 1973 (obstaja fotografija).

Minka Benko (1963): Spomnim se, da me v jarški šoli nikoli ni bilo strah, danes bi me verjetno bilo. Spomnim se, da sem bila dostikrat ponoči sama v celi šoli. V »mojem« razredu je imela krajevna skupnost sestanke. Takrat še ni imela prostorov v gasilskem domu, pa so bili v jarški šoli vsi krajevni sestanki. Če je bil sestanek Rdečega križa, sem bila tudi jaz zraven. Če pa so imeli druge sestanke, npr. SZDL, nisem bila zraven. Ker so bili sestanki zelo dolgi, so ponoči, po sestankih, puščali vrata odprta, pa me ni bilo strah.

Breda Podbevšek (1972): Mi smo imeli včasih, zdaj tega ni več, obisk šolskih inšpektorjev. Vsake toliko časa so prišli, da so pregledali šolsko dokumentacijo in priprave, vse zelo natančno. Enkrat je prišla šolska inšpektorica, ko smo bili ravno na jarškem dvorišču, kjer smo se igrali. Ni bilo še s travo poraščeno, ampak je bil nasut pesek. Vanj smo narisali ristanc, pa za »zemljo krast« smo imeli narisan in smo se to igrali. Takrat sem bila dosti gibčna, da sem tudi kam zlezla. Na igrišče je prišla šolska inšpektorica, ki nas je že prej iskala v razredu in nas ni našla. Nekdo ji je rekel, da smo zunaj na igrišču. Najbrž je potem videla, da smo to mi, oddelek podaljšanega bivanja. Prišla je na igrišče in je spraševala

učence: »Kje pa je učiteljica?« Otroci me kličejo, jaz pa sem bila ravno na drevesu. Pa pravi: »Kako, a vi ste učiteljica?« »Ja, seveda.« »Ali se tudi vi z njimi igrate?« »Ja, kaj pa?« Rekla je, da ji je bilo to najbolj všeč, saj večina učiteljev sedi na klopci in gleda otroke pri igri, da pa ji je še bolj všeč, če se učiteljica igra z otroki. Jaz sem se z njimi igrala, kot da sem ena izmed njih. Vsako leto smo dali posebno prošnjo, da so nam dali namizne igrače. Tako smo imeli veliko namiznih igrač: mikado palčke, domine, človek ne jezi se, pa še druge stare igre, ki smo se jih potem igrali. Šahi so bili in druge družabne igre. Otroci so se te družabne igre radi igrali in jaz sem se igrala z njimi. Te igrače in igre smo imeli spravljene v stari omari. Vem pa, da so morali otroci zelo paziti na igrače, da so morali vse kocke po igri prešteti, nič se ni smelo izgubiti. Potem, ko so bile že kakšne nove igrače, pa lego kocke, smo jih imeli v škatli. Tako so otroci imeli nek odnos do teh iger, da jih niso kar izgubili. Žoge smo imeli za igro zunaj, tudi nanje smo morali zelo paziti. Če smo šli z žogo za Bistrico, se je ta lahko hitro zgubila. Paziti je bilo potrebno, da ni ušla v vodo ali kam drugam. Žoge so letele tudi na sosednje vrtove. Soseda ob jarški šoli, ki je imela blizu svoj vrt, se je velikokrat jezila nanje. Otroci so skočili čez ograjo po žogo in so nehote še kaj »potacali« po vrtu, zato je bila zelo huda.

Ali bi o dogajanju na jarški šoli povedali še kaj?

Slavko Cotman (1955): Spomini so lepi. Zmeraj sem vesel, ko grem mimo, da se je ohranila. Spominja me na druženje, mladost, učitelje, vse je bilo v redu.

Anton Košenina (1959): Lepe spomine imam na jarško šolo. Nikoli ni bilo nobenih konfliktov. Nobena šola ti ne more biti ravno všeč, ker je obvezna, a tukaj nam ni bilo nič hudega.

Pavla Ježek (1961): Moram reči, da mi nikdar ni bilo nič hudega. Da bi se kdaj sekirala, da bi me kdo sekiral, nikdar nič. Na jarški šoli smo bili zelo složni. Sprva, ko je bilo v razredu malo učencev, je bilo še posebno lušno učiti. Kasneje pa jih je bilo tudi 30 in več. Bila sem zadovoljna z vsem.

Kako je bilo na splošno živeti v jarški šoli?

Breda Flajs (1961): Bilo je vse zelo skromno, kar pa je bilo v tistih včasih normalno.

3.11 DRUGE ZGODBE

Slavko Cotman (1955): Kamenja pa nam ni bilo treba več pobirati po Mengeškemu polju. Še generacija Gerbčevega Franclja je morala pobirati kamenje in koloradskega hrošča, nam pa tega ni bilo treba več.

Nabiranje gob za šolske knjige

Slavko Cotman (1955): Jaz sem na Kolovcu rad gobe nabiral, da sem si lahko kupil šolske knjige. Gobe si narezal in jih obračal, v senci so se morale posušiti. Potem je prišel nek gobar, da so jih stehali in so šle v Ameriko. Takrat sem bil v 2., 3., 4. razredu. Z gobami sem kupil zelo veliko šolskih knjig in zvezkov. Doma ni bilo denarja, jaz pa sem imel rad nove knjige. Imel sem tudi zelo napredno staro mamo. Imela je sestro v Ameriki, pa ji je kar pisala, da morajo kaj za mene poslati. Ko so pred leti naši Američani prišli k nam, so bili presenečeni, da je pri nas tako razvito. Živijo v Phoenixu v Arizoni.

Nadaljevanje šolanja

Slavko Cotman (1955): Otroci jarških funkcionarjev iz tovarne Induplati so nadaljevali šolanje v Kamniku in ne v Domžalah (od 5. do 8. razreda). To se nam je zdelo čudno. Oni so imeli takšno politično moč, da so to lahko dosegli. Zato so se vsi, kar jih je bilo iz Zgornjih Jarš, vozili z vlakom v Kamnik. Mi pa smo morali v Domžale. Pa v Domžalah ni bilo nič hudega. To je bila šola pri gostilni Keber, kjer danes stojijo bloki. Danes je zraven trgovina z elektromaterialom Počivavšek. Zanimivo je, da smo mi prav v to stavbo udarniško nosili opeko. Nekdaj so bili tam šolski prostori.

Kovanec 50 kovačev

Anton Košenina (1959): Za vedno sem si zapomnil, kako mi je učiteljica Lidija Panjan leta 1962 za rojstni dan dala kovanec 50 kovačev, čeprav v šoli nismo praznovali rojstnih dni. Zato sem se slabo počutil, ker je delala razliko, po drugi strani pa sem bil vesel. Mogoče je moj oče kaj pomagal njenemu očetu. Njen oče je bil med vojno v taborišču, moj oče pa je po vojni delal na socialni in je priznaval partizansko dobo. Tega je nisem nikoli vprašal, ker se nisem hotel izpostavljati.

Nesrečna pot v jarško šolo

Anton Košenina (1959): V 60-ih letih je začela na naši ulici delovati žaga, najprej pod Emono, in kmetje so sem vozili hlodovino za razrez. Takrat je bil na cesti še makadam. To je bilo septembra, na začetku 1. razreda. Ko se je nekdo s praznim vozom vračal proti Domžalam, smo trije ali štirje fantje sedli na drog na osrednjem delu voza ali oje. Furman je imel zadaj še posodo za mrvo, verigo in še nekaj drugih stvari, spredaj pa deko, na kateri je sedel. Zadaj je bilo že vse zasedeno, zato sem sedel na sredino, med kolesa. Ko smo se peljali, je rukalo, konj je tekel. Naenkrat sem se zavrtel, padel na tla, čez mene pa je šlo kolo voza. To se je zgodilo blizu Vrtarja. Bil sem ves popraskan in krvav po obrazu. Potem so me hitro peljali k Vrtarju, kjer sem tulil kot nor, ker so me dezinficirali z žganjem. Takrat je bila navada, da so to delali z naravnim žganjem. Pri Vrtarju so me zelo lepo umili, pa mislim, da sem šel potem naprej v šolo. Doma pa sem bil kregan, da sem šel sedet ravno med kolesa. Očala pa so čudežno ostala cela. Zame je bila to huda izkušnja, ki pa bi se lahko končala precej slabše.

4 SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREVERJANJE HIPOTEZ

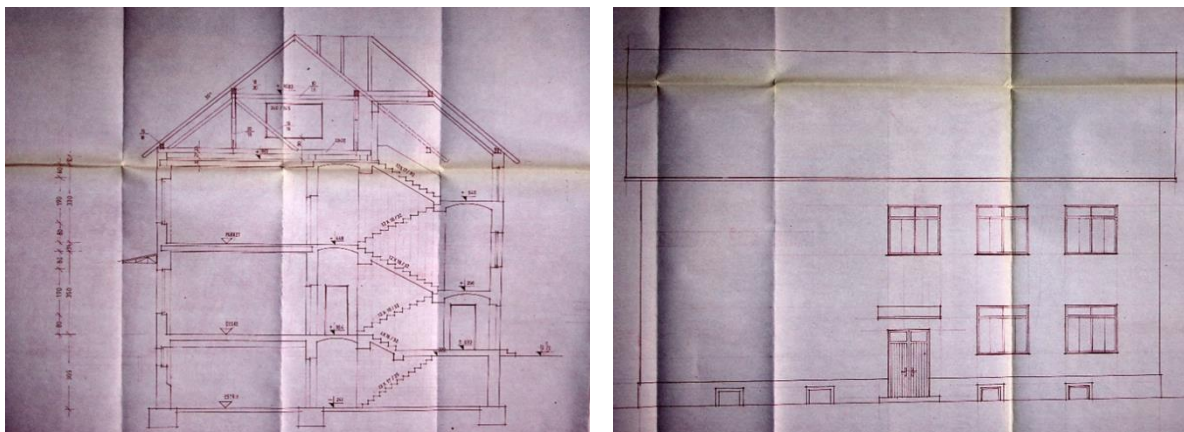
UREJENOST ŠOLE

Kako so bili urejeni razredi, hodniki, stopnišča in stranišča? Ali je bila šola okrašena z raznimi slikami, rožami ipd.?

Hipoteza: Verjetno so imeli dolge klopi za približno sedem učencev, ki so bile postavljene po sredini razreda. Spredaj so imeli črno ali zeleno tablo. Peč je stala v enem izmed kotov. Zadaj ob stenah je stala visoka omara. V vsakem razredu je bila verjetno Titova slika. Do napeljave vodovoda je bilo stranišče na štrbunk, verjetno zunaj za drvarnico. Tudi na hodniku ali na stopnišču je bila verjetno kakšna Titova slika. Okrasitev je bila skromna. Predvidevava, da so učitelji na okenskih policah svojih stanovanj imeli tudi rože.

Ugotovitve: Hipoteza se je skoraj v celoti potrdila. Ni se potrdila domneva, da so bila stranišča zunaj šole, za drvarnico. Že vseskozi so bila stranišča na severozahodni strani šolske stavbe. V razredih so bile klopi zelo stare in popolnoma lesene. Imele so vdolbine za črnilo, v katerih je bil steklen črnilnik. Marsikje se je črnilo vlezlo v mize. Razporejene so bile večinoma v tri ali štiri vrste tako, da so bili vmes prehodi. Ob kakšnih posebnih urah so klopi dali po štiri skupaj ali v krog. Omar je bilo zelo malo ali pa sploh nič. Stale so ob steni v zadnjem delu razreda.

Šola je imela do prenove leta 1983 dva vhoda. Glavni vhod je bil z glavne ceste, zadaj pa je bil vhod le za stanovalce. Nadstropja so povezovala lesena stopnišča. V pritličju je bila ena velika učilnica, zgoraj pa dve manjši. Ker so šolo obiskovali štirje razredi, učilnice pa so bile samo tri, so imeli nekateri učenci pouk v turnusih. V pritličju in v prvem nadstropju sta bili po dve stranišči, eno za učence in drugo za stanovalce. Rože na oknih so imeli samo na zahodni strani proti cesti, na severni strani pa ne. Po stenah učilnic so bili razstavljeni likovni izdelki učencev, tako da so bile vse stene polepljene.

Sliki 67 in 68: Prerez jarške šole do prenove leta 1983 (levo). Glavni vhod je bil do prenove l. 1983 na zahodni strani.

Ali je bilo zadosti svetlo v razrednih, na straniščih in hodnikih? Ali so imeli zavese?

Hipoteza: V vsakem prostoru je bila vsaj ena električna žarnica. Svetlobe je bilo zadosti zaradi velikega števila oken. Ponoči pa je bilo precej temačno, vendar takrat ni bilo pouka. Kakor je razvidno iz starih slik, so bile zavese tanke, bele.

Ugotovitve: Hipoteza je bila potrjena. Za razsvetljavo so uporabljali električne žarnice s senčniki v obliki krožnikov. Namesto zaves so imeli roloje iz platna, da so po potrebi lahko zatemnili učilnice. V razredih je bilo zaradi velikih oken vedno dovolj svetlo.

Ali so bili kdaj v stanovanjih učiteljev?

Hipoteza: Verjetno otroci niso imeli vstopa v stanovanja učiteljev.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Učenci nikoli niso bili v stanovanjih učiteljev. Tudi po hodnikih se niso prosto sprehajali, ampak samo z določenim razlogom. Na šoli je bil red, a učencem pri tem ni bilo hudega.

Kdo je skrbel za čiščenje in urejenost šole? Ali je bila šola ogrevana in na kakšen način? Kdo je skrbel za to?

Hipoteza: Verjetno so imeli za čiščenje najeto gospodinjo oz. čistilko, ki je tudi zakurila peči pred poukom. Vsaka učilnica je imela svojo peč, prav tako tudi vsako stanovanje učiteljev. Dežurni učenci so ji pomagali tako, da so prinesli drva k peči v učilnice. Drva so shranjevali v posebnih zabojih.

Ugotovitve: Hipoteza se je večinoma potrdila. Za urejenost šole je do leta 1960 skrbela kuharica in čistilka Mila Osolin (Hudnikova Mila), kasneje pa Vida Cajhen. Po njenem odhodu nekaj časa tudi g. Benko, ki je stanoval v šoli. Prostore so ogrevali z velikimi okroglimi kovinskimi pečmi. Čistilka je vsako jutro prva prišla v razrede in zakurila vse peči. Stanovalci so si kurili sami. Drva so nosili iz drvarnice na dvorišču, v razredu pa so imeli zanje poseben zaboj. Ni se potrdila domneva, da bi morali dežurni učenci skrbeti za nošenje drv v učilnice.

Kako je bilo z vodo? Kje so bile pipe, če je že bil vodovod? Kje so vodo hranili, če so jo načrpali v šolskem vodnjaku?

Hipoteza: Pred napeljavo vodovoda v 60-ih letih so vodo načrpali v šolskem vodnjaku in jo v vedrih nosili v vsak razred, da so jo imeli za pitje in za umivanje rok. Ko so napeljali vodovod, so bile pipe verjetno v vsakem nadstropju, kjer so uredili tudi stranišča.

Ugotovitve: Hipoteza se je v celoti potrdila. Do leta 1962 so vodo črpali iz šolskega vodnjaka, ki je bil na jugovzhodni strani šole. Imel je kovinsko črpalko z zelenim ročajem. Vodo so v razred nosili otroci. Tam so imeli vrč za umivanje rok. Stanovalci so perilo splakovali v mlinščici, pri mlinu, kjer je bilo vaško perišče. Ko so dobili vodovod, so bile pipe v pritličju in v prvem nadstropju. Umivalniki so bili pred stranišči in v kuhinji. Zanimivo je, da je bil na severni strani med šolsko stavbo in kapelico, kamnit, lepo izklesan vaški vodnjak.

Ali so še imeli šolski vrt? Kje je bil, kaj so tam gojili in kdo je skrbel zanj?

Hipoteza: Pred drugo svetovno vojno so imeli velik šolski vrt za učence, po vojni pa so vrt imeli samo še učitelji za samooskrbo. Bil je na južni strani šole. Na njem so gojili zelenjavo, cvetje in sadna drevesa.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Šolski vrt in s tem šolsko območje je na jugu segalo do prve starejše hiše (do Oražmovih), danes pa je tam nova Hauptmanova stanovanjska hiša in cesta. Vrt je obdelovalo šest učiteljskih družin, ne samo jarških, ampak tudi trzinskih in radomeljskih. Na gredah so sadili solato, čebulo, česen in drugo zelenjavo. Vsaka družina je skrbelo za svoj del vrta. Zelenjavni vrt so obkrožala sadna drevesa in kostanji. Šolski vrt so opustili okoli leta 1980, potem, ko so prodali parcelo Hauptmanu.

Zanimiva je tudi ugotovitev o stanovalcih v jarški šoli. Od leta 1946 do leta 1965 sta v jarški šoli stanovala učitelja Cvetka in Franc Flajs, od leta 1961 do leta 1965 tudi Flajsov sin Dušan z družino. Od leta 1965 pa do leta 1978 pa je v učiteljskem stanovanju stanovala učiteljica Minka Benko z družino.

ŠOLSKA MALICA

Ali je bila v šoli organizirana šolska malica? Če je bila, kdo je skrbel za to?

Hipoteza: Do leta 1954 niso imeli organizirane malice, ampak so jo učenci nosili od doma. Ker ni bilo v šoli kuhinje, je malico pripravljala soseda. Reditelji so ponjo hodili z vozičkom.

Ugotovitve: Hipoteze ni bilo mogoče potrditi ali zavreči, ker je najin najstarejši sogovornik začel obiskovati jarško šolo šele leta 1955. Takrat so malico prinašali od sosede Mile Osolin. Kasneje, ko je bila v šoli kuhinja, je malico pripravljala Vida Cajhen. Ko so leta 1972 zgradili novo šolo, so malico pripeljali od tam.

Kaj so imeli za malico in ob kateri uri?

Hipoteza: Od doma so nosili jabolka in kruh. Pitno vodo so dobili v šoli. Ko je bila organizirana šolska malica, so imeli najpogosteje kruh in marmelado ter čaj ali belo kavo.

Ugotovitve: Hipoteza je bila deloma potrjena. Ob osmih se je začel pouk, malico pa so imeli učenci po drugi šolski uri, konec pouka pa po četrti ali peti uri. Za malico je bila po navadi bela kava, kakav ali čaj (pa tudi kakšna zelenjavna juha), na kruhu pa so bili razni namazi, najpogosteje pa marmelada. V šolsko kuhinjo so dobivali tudi mleko v prahu iz Amerike, kar je bilo del takratne mednarodne pomoči.

RAZREDI, UČENCI IN UČITELJI

Koliko učencev je bilo v razredu? Ali so bila dekleta pomešana s fanti?

Hipoteza: Število učencev se med leti razlikuje, najmanj jih je bilo okoli 17, največ pa 30. Dekleta in fantje so bili skupaj v razredu.

Preglednica 2: Število učencev na razrednih fotografijah

<i>Učitelj/učiteljica</i>	<i>nastanek fotografij</i>	<i>število učencev</i>	<i>učencev od/do</i>	<i>št. fotografij</i>
Franc Flajs	1947–1962	21, 28, 28, 31, 36, 28, 29, 32, 29	21 do 36	9
Miha Lenardič	1954–1958	27, 28	27 do 28	2
Lidija Panjan	1955–1961	28, 30, 32, 17, 33, 31, 31, 33, 26, 30	17 do 33	10
Pavla Ježek	1961–1986	19, 29, 27, 24, 27, 33, 31, 26, 22, 21, 22, 26, 27, 26, 26,	21 do 33	15
Rajko Radmelič	1962–1963	21, 28	21 do 28	2
Minka Benko	1969–1973	21, 19, 20, 26	19 do 26	4

Ugotovitve: Hipoteza se je deloma potrdila. Število učencev je bilo po generacijah različno, kar je razvidno tudi iz razrednih fotografij. Manj kot 20 učencev je na treh razrednih fotografijah, več kot 30

pa na dvanajstih fotografijah. Pregledali sva 42 razrednih fotografij, na katerih je povprečno 27 učencev. Hipoteza ni bila točna glede največjega števila učencev.

Kako so se učenci razumeli med seboj? Ali so boljši pomagali slabšim?

Hipoteza: Odnosi so bili boljši kot danes. Boljši učenci so slabšim pomagali samo, ko so imeli dovolj časa, izven šole pa jim niso pomagali.

Ugotovitve: Hipoteza se je deloma potrdila. Najini sogovorniki so potrdili, da so boljši učenci pomagali slabšim, kar so spodbujali tudi učitelji. Nimava pa zadosti dokazov, da bi lahko trdili, da so bili medsebojni odnosi med učenci boljši kot danes.

Ali so se obleke učencev in učiteljev kaj razlikovale od današnjih?

Hipoteza: Učenci so nosili skromna oblačila, kot so predpasniki za dekleta in hlače z naramnicami za fante. Učitelji so bili urejeno oblečeni. Moški so imeli hlače, suknjič in srajco. Ženske pa kostime.

Ugotovitve: Hipoteza se je deloma potrdila. Učiteljice so povedale, da so nosile delovne halje modre, zelene ali rdeče barve, ki so jih naredile šivilje. Halje niso bile obvezne. V določenem obdobju so tudi učenci nosili halje in narokavnike z elastiko. Učenci so bili oblečeni drugače kot danes, kar dokazujejo tudi dokumentarne fotografije. Mame so jim doma šivale srajce in pletle puloverje, saj tekstilna konfekcija takrat še ni bila razvita.

Kakšni so bili odnosi med učitelji in učenci? Kako so učitelji reagirali, če je kdo motil pouk, če je kdo nagajal sošolcem?

Hipoteza: Učitelji so bili strožji, kot so danes, saj so učence pogosto tudi kaznovali za neprimerno vedenje (poslali so jih ven iz učilnice, zaprti so bili po pouku, dali so jim dodatno domačo nalogo). Učenci so bili do učiteljev večinoma spoštljivi.

Ugotovitve: Hipoteza se je večinoma potrdila. Odnosi med učenci in učitelji so bili dobri. Po spominih učencev so bili vsi učitelji zelo prijazni, seveda, če so bili učenci do njih spoštljivi. Najboljši učenci so bili ob koncu šolskega leta nagrajeni in sicer tako, da je šel najboljši učenec iz vsakega razreda na sprejem k predsedniku občine. Drugih pohval ali priznanj še ni bilo. Učitelji so umirili učence na različne načine. Večinoma so jih poslali v kot, kjer so morali tiho stati. Nekateri poredneži so morali včasih po pouku malo počakati, da so drugi otroci odšli domov in jim po poti niso nagajali.

PREDMETNIK, ŠOLSKI PRIPOMOČKI, POUK IN UČNI USPEH

Katere predmete so imeli najraje? Kateri so bili najtežji in zakaj?

Hipoteza: Najraje so imeli petje, risanje in telesno vzgojo. Prvošolcem je bilo najtežje branje in učenje poštevanke.

Ugotovitve: Hipoteza se je delno potrdila, saj so mnenja učiteljev in učencev različna. Učence, ki so bili levičarji, je motilo le pisanje, saj so učitelji zahtevali od njih, da pišejo z desno roko.

Kje so imeli telesno vzgojo in kaj so počeli?

Hipoteza: V toplejšem delu leta so imeli telesno vzgojo na prostem in sicer na obrežju Kamniške Bistrice. Delali so vaje, se sprehajali, tekli, včasih so imeli tudi igre z žogo. V zimskem času so umaknili mize in izvajali telesne vaje v razredu. Na mestu Rakobove domačije je bila podrtija, vse je bilo zaraščeno.

Ugotovitve: Hipoteza se je delno potrdila. Telovadnice ni bilo, zato so telovadili zunaj na šolskem igrišču ali v učilnici. Za Bistrico še ni bilo urejenih poti. Med glavnim odmorom so morali za rekreacijo hoditi 15 minut v krogu po dvorišču.

Kaj je bilo v tistem času na mestu Rakobove domačije, ki je zgorela med drugo svetovno vojno, sedaj pa je tam asfaltno igrišče?

Hipoteza: Na mestu Rakobove domačije je bila podrtija, vse je bilo zaraščeno.

Ugotovitve: Hipoteza se je delno potrdila. Rakobova domačija, ki je stala na mestu današnjega asfaltne igrišča, je pogorela do tal, ker je bila popolnoma lesena, s slamnato streho, razen kmečke peči, ki so jo podrli. Stanovalci v jarški šoli se spominjajo, da so tam imeli zbirališče odpadkov.

Katere pripomočke za pouk je imela šola in katere učenci?

Hipoteza: Šola je imela zemljevide in razne poučne plakate. Učenci pa so v torbah imeli zvezke, učbenike in pisala (tudi peresa).

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Vsi učenci so imeli navadna peresa in črnila ter pivnike. Nekateri tudi svinčnik, barvice in ravnilo. Šole so imele malo učnih pripomočkov... Zemljevide, poučne slike in pa kredo. Plakate so v šoli izdelovali sami. Knjig je bilo zelo malo.

Kako je potekal pouk? Kako so učitelji poučevali?

Hipoteza: Pouk je potekal v dveh turnusih, dopoldne in popoldne. Imeli so določen urnik. Večinoma je bil frontalni pouk, pri katerem so učenci delali zapiske ali prepisovali iz table. Občasno so imeli tudi skupinski pouk.

Ugotovitve: Včasih so imeli pouk po skupinah od tri pa do 6 učencev. Včasih so šli z učitelji na pouk tudi v okolico šole. Hipoteza se je delno potrdila, saj so kdaj res imeli skupinski pouk.

Kako je potekalo ocenjevanje? Ali ste imeli napovedano spraševanje?

Hipoteza: Ocenjevanje je bilo pisno in ustno. Pri računstvu so hodili pred tablo. Napovedanega spraševanja ni bilo.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Če je bilo potrebno kaj zapisati, so morali učenci pred tablo, drugače pa so bili vprašani iz klopi. Napovedanega spraševanja ni bilo, saj je bilo snovi v prvih štirih razredih malo. Pri pisnih nalogah so učitelji narekovali vprašanja, učenci pa so nanje pisno odgovarjali. V prvih dveh razredih so namesto petic dobivali žig čebelice.

IZLETI

Ali so imeli tudi šolske izlete, kam in kdaj?

Hipoteza: Predvidevava, da so imeli v 3. in 4. razredu tudi končne izlete. Cilji izletov so bili okoliški kraji ali vrhovi ter spomeniki NOB. Obiskali so Ljubljano, Kamnik, Kamniško Bistrico, Sv. Primoža, Rašico, Gobavico in Dobeno.

Ugotovitve: Hipoteza je bila delno potrjena. Končne izlete so imeli vsi razredi. V 1. in 2. razredu so bili to izleti v bližnjo okolico, kamor so odšli peš tja in nazaj (npr. Mengeška koča, Dobeno, Volčji Potok, Krumperk itd.). V Kamniško Bistrico so se peljali z vozom. Ceste so bile takrat še makadamske. V 3. in 4. razredu so potovali tudi z avtobusom, ki ga je posodila tovarna Induplati (npr. na Polževo, v Postojnsko jamo, v Ljubljano, na Zbilje itd.). Samo ena od sogovornic se spominja, da so potovali z vlakom. Vedeti moramo, da kamniški vlak od decembra 1967 do leta 1978 ni vozil.¹⁵

Na kakšen način so potovali in kaj ste si ogledali?

Hipoteza: Takoj po vojni so v bližnje kraje potovali z vozom lojtrnikom ali peš, razen, če ni bil kraj dostopen z vlakom. Okoli leta 1960 so verjetno potovali že z avtobusom, npr. na Bled, v Vrbo. Ogledali so si zanimivosti na poti ali pa jim je bil izlet samo v zabavo.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. V bližnje kraje so hodili peš ali pa jih je peljal z vozom kmet iz Domžal. Vozili so se s tovarniškim avtobusom tovarna Induplati. Malokdaj so se peljali z vlakom.

¹⁵ Marjanca Klobčar, Tadej Brate: Kamničan prvih 100 let 1891–1991, Kamnik, Zveza kulturnih organizacij Kamnik, 1991.

DEJAVNOSTI IN TEKMOVANJA

Katere interesne dejavnosti so imeli v šoli (npr. gledališki klub, pevski zbor, športne dejavnosti, tabornike) in kdo jih je vodil?

Hipoteza: Verjetno so imeli na šoli pevski zbor, mogoče tudi folklorno skupino. Interesne dejavnosti so vodili učitelji na tej šoli. Tabornikov še niso imeli.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Pevski zbor je vodila učiteljica Cvetka Flajs, ki je imela v svojem razredu harmonij. Nekateri učenci so bili vključeni v društvo Partizan Jarše, kjer so prirejali razne telovadne nastope in gledališke igre.

Ali so imeli tudi šolska tekmovanja? Ali so učenci iz jarške šole odhajali tudi na občinska, medobčinska in republiška tekmovanja, če so ta bila?

Hipoteza: Tekmovanje ni bilo veliko, mogoče so učenci tekmovali edino na temo poznavanja dogodkov iz NOB. Učenci niso tekmovali na občinskih in višjih tekmovanjih.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Tekmovanje za nižjo stopnjo osnovne šole takrat še ni bilo.

PROSLAVE IN DRUGE PRIREDITVE

Kako so praznovali novo leto (1. in 2. januar), dan žena (8. marec), praznik dela (1. in 2. maj), dan mladosti (25. maj), dan borca (4. julij) in dan republike (29. in 30. november)? Kakšen je bil program posameznih proslav?

Novo leto:

Hipoteza: Malo pred novim letom so prirejali novoletne prireditve z obiskom dedka Mraza. 1. in 2. januarja so otroci preživeli doma z družino ob novoletni jelki.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Novo leto so na šoli praznovali po razredih. Vsak razred je pripravil kratko predstavo za starše. Veliko nastopov je bilo po dvojicah, nekaj pa jih je nastopilo posamično. Na koncu so po navadi še vsi skupaj zapeli. To so organizirali kakšen dan pred koncem pouka, tik pred novim letom. Dedek Mraz otrok v Jaršah ni obiskoval, razen po letu 1972, ko sta se v dedka Mraza napravila učitelja Vinko Cedilnik ali Metod Klemenc.

Prešernov dan – slovenski kulturni praznik:

Hipoteza: Po razredih so recitirali Prešernove pesmi in se pogovarjali o njegovem življenju in pomenu za kulturo.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Na Prešernov dan so imeli recitacije samo v okviru razreda.

Dan žena:

Hipoteza: Za mame so otroci pripravljali proslave in jih obdarili s cvetjem. Ni bil dela prost dan.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Proslavo za dan žena so vsako leto prirejali v grobeljski dvorani, kamor so bile povabljeni mame. Na prireditvi je nastopil pevski zbor in otroci z recitacijami. Včasih so pripravili tudi kakšno igrice. Bila je tudi navada, da so otroci svojim mamam prinesli rožice. Pred dnevom žena so se v šoli pogovarjali o vlogi mater v družini.

Praznik dela:

Hipoteza: Pred praznikom dela so organizirali proslave, na predvečer 1. maja pa so učenci s sokrajani pripravili kresovanje. Takoj po vojni so otroci sodelovali tudi v slavnostnih paradah.

Ugotovitve: Hipoteza se je delno potrdila. Kresovanje se najini sogovorniki ne spominjajo, proslave pa so se skozi čas spreminjale. Najprej so bile te proslave organizirane skupaj s krajani ali z delavci tovarne Induplati, potem pa so postale razredne proslave, dokler niso bile povsem ukinjene.

Dan mladosti:

Hipoteza: Šolski otroci so sodelovali pri predaji Titove štafete, nosili so jo verjetno krajevni mladinci. Ob predaji so prebrali sporočilo za Tita ob njegovem rojstnem dnevu. Temu praznovanju je bil prirejen tudi pouk tako, da so otroci risali risbe in brali zgodbe o Titu.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila, saj so učenci res sodelovali pri predaji Titove štafete. Bil je pouka prost dan. V vsaki učilnici je takrat visela Titova slika. Okna so polepili z zastavicami, ki so jih naredili sami.

Dan spomina na mrtve:

Hipoteza: Učenci so se pogovarjali o borcih NOB in obiskali spomenike.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Učenci so z učitelji obiskali spomenike NOB, predvsem spomenik NOB pri tovarni Induplati v Zgornjih Jaršah.

Dan republike:

Hipoteza: V dneh pred praznikom so prirejali proslave, na katerih so učence prvega razreda slavnostno sprejeli v Zvezo pionirjev. Takrat so dobili rdeče rutke in modre kapice z rdečo zvezdo.

Ugotovitve: Hipoteza se je večinoma potrdila, saj je bil takrat res sprejem cicibanov v pionirje. Proslave so potekale tako, da so otroci deklamirali in peli. Dobili so rutke, kapice in zastavice. Na kapici je bila broška z dvema pionirjema. Šolo ali dvorano so okrasili z zastavicami.

Kako so potekale proslave?

Hipoteza: Novo leto, praznik dela in dan republike so učenci praznovali skupaj s krajani v dvorani tovarne Induplati ali v dvorani v Grobljah, ko je bila ta zgrajena. Učitelji so te proslave organizirali skupaj s krajevnimi organizacijami. Na nastope so se pripravljali v šoli in doma. Dvorane so bile lepo okrašene.

Ugotovitve: Hipoteza se je potrdila. Pri tem moramo ločiti različna obdobja v zgodovini šole. Pred letom 1963 so jarški učenci večkrat praznovali skupaj s krajani v grobeljski dvorani ali skupaj z delavci tovarne Induplati v njihovi dvorani v Zgornjih Jaršah. Po letu 1963 so bile večje proslave v I. OŠ Domžale, ker je bila jarška šola takrat le podružnična šola te osemletke. Po letu 1972 pa so se vse proslave odvijale v avli nove osnovne šole, danes OŠ Rodica.

Kako se je pri proslavah in drugih dejavnostih na šoli odražala državna politika? Ali so imeli: kurirčkovo torbo, mladinske delovne brigade, srečanja in pogovore z borci NOB, pionirske igre, pionirski odred, pionirski prapor itd.?

Hipoteza: V vseh dejavnostih se je na šoli zelo odražala državna politika in socialistična ideologija. Verski prazniki so izgubili svoj pomen ali pa so dobili novo preobleko. Glede na to predvidevava, da so imeli na šoli skoraj vse zgoraj naštetih dejavnosti.

Ugotovitve: Hipoteza je bila ovržena. Državna politika in socialistična ideologija se nista odražali neposredno v odnosu učiteljev do učencev. Učitelji niso gledali na versko pripadnost učencev in na njihov socialni položaj. Mogoče je bilo malo diskriminacije le pri kmečkih otrocih, ko so morali plačevati malico, čeprav so bili doma revni. Državna politika in socialistična ideologija sta se odražali na splošno v državnih praznikih, v čaščenju kulta Tita, pri sprejemanju cicibanov v pionirje in v samem učnem programu, na kar učitelji niso mogli vplivati.

5 ZAKLJUČEK

Raziskovalna naloga prinaša osebne zgodbe iz življenja jarške šole. Vsak od udeležencev, učenec, učitelj ali stanovalec jarške šole, je te zgodbe doživeljal po svoje in se jih danes spominja z nostalgijo.

S to raziskovalno nalogo sva izvedeli veliko zanimivosti, ki jih v šolski kroniki ni mogoče najti. Ob tem sva pridobili nove informacije, ki so bile za naju marsikdaj presenetljive, npr. skupna stranišča za dečke in deklice, črpanje vode iz vodnjaka, delovne halje, vožnja z vozom, makadamske ceste, pisanje s peresi, čebelice, pošiljanje v kot, sprejem v pionirje, hoja v krogu med odmori in še veliko drugega.

Raziskovanje bi lahko nadaljevali, saj bi v okolici šole našli še veliko sogovornikov, ki imajo svoje spomine na jarško šolo. Čeprav je bil najin vprašalnik zelo obširen, bi ga lahko preoblikovali in izmed številnih vprašanj izbirali najbolj zanimiva.

6 LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- Marjetka Balkovec Debevec, O praznikih in praznovanju v šolstvu skozi čas: od cesarjevega rojstnega dne do dneva selfijev, zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov, Prazniki in praznovanja v šolstvu neko in danes – primerjava, Ljubljana, ZPMS, 2016, str. 15.
- Marjanca Klobčar, Tadej Brate, Kamničan prvih 100 let 1891–1991, Kamnik, Zveza kulturnih organizacij Kamnik, 1991.
- Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem, Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009.
- Ajda Vodlan, Zala Vrbeč: Jaška šola po drugi svetovni vojni (1945–1960), Domžale, Osnovna šola Rodica, 2005.

Pisni viri:

- Taki učitelji so potrebni naši vasi, Obrazi, Ljubljanski dnevnik, leto VII, št. 131, 6. 7. 1957 (časopisni odrezek iz arhiva Brede Flajs).
- Osnovna šola v Jaršah, Izkaz o uspehu in vedenju, Slavko Cotman, leto in kraj prvega vstopa v šolo: 1955 - Jarše, leto in kraj prvega vstopa v gimnazijo: 1959, Domžale, Lidija Panjan, 27. dec. 1955.

Elektronski viri

- Zgodovina jarške šole, <http://www.sola-rodica.si/110-let/> (8. 11. 2016).

Slikovni viri:

- slikovno gradivo intervjuvancev: Minke Benko, Pavle Ježek, Antona Košenine in Slavka Cotmana.
- slikovno gradivo iz šolskega arhiva.

Ustni viri:

- Minka Benko, Spodnje Jarše, Šolska ulica 13, 15. 11. 2016.
- Pavla Ježek, Kamniška 12, Domžale, 22. 11. 2016.
- Matjaž Ježek, Kamniška 12, Domžale, 22. 11. 2016.
- Breda Podbešek, Rodica, Miševa ulica, 30. 11. 2016.
- Dušan Flajs, Fajfarjeva 1, 20. 12. 2016 in 26. 1. 2017.
- Breda Flajs, Fajfarjeva 1, 20. 12. 2016 in 26. 1. 2017.
- Anton Košenina, Zgornje Jarše, Gregorčičeva 9, 10. 1. 2017.
- Slavko Cotman, Rodica, Kamniška 17, 17. 1. 2017.
- Janez Pirnat, Spodnje Jarše, Jarška cesta 4, 26. 1. 2017.